Eğitim ve Bilim

Cilt 51 (2026) Sayı 227 653-683

Orijinal Makale

Türk sinemasında eğitimin ekolojik arka planı

Talha Göktentürk [1], Sevgen Özbaşı [2], Mehmet Hilmi Sağlam [3], Emre Yazıcı [4]

Öz

1960'larda *Çalıkuşu* ile başlayan eğitim temalı filmler Türk sinemasındaki varlığını giderek genişletmiştir. Bu filmler yalnızca toplumun eğitime bakışını yansıtmakla kalmamakta aynı zamanda Türk eğitim tarihinin derinlikli bir görünümünü de sunmaktadır. Bu yönüyle Türk sinemasında eğitim mühim bir kültür fenomeni hâline gelmiştir. Bu araştırmada 1960'lardan itibaren her on yıl için eğitim temasını merkeze alan ve Internet Movie Database (IMDb) puanlarına göre eleştirmenlerce en çok beğenilen Türk filmleri incelenmiştir. İlgili filmler sırasıyla *Çalıkuşu, Hababam Sınıfı, Hakkâri'de Bir Mevsim, Zıkkımın Kökü, İki Dil Bir Bavul* ve *Okul Tıraşı* şeklindedir. Türk sinemasında eğitimin bir kültür ve eğitim olgusu olarak nasıl temsil edildiğini incelemek amacıyla araştırma deseni olarak fenomenoloji kullanılmıştır. Veriler NVivo 8 yazılımı aracılığıyla ekolojik çerçeve içinde tematik analiz metodunun açık kodlama tekniğiyle çözümlenmiştir. Bulgular öğretmen-öğrenci ilişkisini etkileyen ekolojik örüntüleri ortaya koymuş ve *Hababam Sınıfı*'nda "tükenmiş okul" tasvirini belirlemiştir. Her film için nitel modeller geliştirilmiş ve üç temel tema öne çıkmıştır: (1) Davranışçı yaklaşım 21. yüzyılda geçen filmler de dâhil olmak üzere filmlerde belirgin biçimde temsil edilmektedir. (2) Sinema tarihi boyunca öğretmenler, öğrenciler, okul çalışanları ve aileler karmaşık ekolojik faktörlerin tesiri altında tasvir edilmiştir. (3) Her on yılda filmler değerler eğitimi, öğretim metotları, sınıf ve okul yönetimi ile ölçme ve değerlendirme alanlarında eğitimin ekolojik arka planına ilişkin zengin veriler sunmaktadır. Bu doğrultuda Türk sineması yalnızca eğitim tarihinin seyrini yansıtan bir ayna fonksiyonu görmemekte, aynı zamanda toplumun eğitime ilişkin kanaatlerini şekillendirme potansiyeli de taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler

Türk sineması
Eğitim
Davranışçı yaklaşım
Yapılandırmacı yaklaşım
Ekolojik model

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi: 19.09.2024
Kabul Tarihi: 18.06.2026
Elektronik Yayın Tarihi: 21.07.2026

DOI: 10.15390/ES.2026.2460

[1] Yıldız Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, İstanbul, Türkiye, talhagoktenturk@gmail.com
[2] Başkent Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, İstanbul, Türkiye, sevgenozbas@gmail.com
[3] British Columbia Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim ve Psikolojik Danışmanlık Psikolojisi ve Özel Eğitim Bölümü, Vancouver, Kanada, dr.emreyazici@gmail.com
[4] Yıldız Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, İstanbul, Türkiye, mehmethilmisaglam@gmail.com

Giriş

Sinema insan tecrübesinin karmaşık yapısını yakalama ve yansıtma bakımından uzun süredir güçlü bir mecra olmuştur. Fotoğraf teknolojisi üç boyutlu görüntüleri tasvir etme imkânını ortaya koyarken sinema bu imkânı hareket ve akışla genişletmiş, böylece yeni bir anlatımı biçimi meydana getirmiştir (Usai, 1996). Ortaya çıkışından bu yana dünya genelinde sayısız film üretilmiş ve bu filmlerin her biri gerçekliğe ilişkin kendine has bakış açıları sunmuştur (Walters, 2008). Filmler gerçekliğin doğrudan yansımaları olmasa da farklı kültür, toplum ve siyaset zeminlerine açılan pencereler olarak fonksiyon üstlenir ve böylece seyircilere zengin ve çok tabakalı anlatılar sunar (Escher, 2006).

Türk sineması diğer millî sinemalar gibi kendi zamanının ve mekânının kültür, coğrafya ve toplum gerçeklerini yansıtır. Sinemanın Türk toplumundaki rolü resmî ve yarı resmî kurumların toplumla ilgili mesajları iletmek amacıyla sinemadan yararlandığı ilk dönemlerden (Beyoğlu, 2018) ülkenin değişen kimliğini yansıtan filmlerin üretildiği özel sektör merkezli günümüzdeki yerine doğru değişmiştir. Zaman içinde Türk sineması özellikle 1980'lerden itibaren masalsı anlatı tarzından daha gerçekçi ve kişiyi merkeze alan bir yönelime kaymıştır (Kibaroğlu, 2015; Yılmaz, 2011). Bu değişim ülkenin toplum ve kültür dinamikleri içinde kişinin toplumla ilişkisine yönelik daha derin bir arayışı yansıtmaktadır.

Film üretiminin genişliğine rağmen Türk sinemasının eğitim çevrelerini ve bu çevreleri şekillendiren daha geniş ekolojik faktörleri nasıl tasvir ettiğine ilişkin akademik incelemeler sınırlı kalmıştır. Bu araştırma eğitim temalarının, özellikle öğretmen-öğrenci ilişkisinin Türk sinemasında nasıl tasvir edildiğini ekolojik bir model aracılığıyla inceleyerek bu boşluğu gidermeyi amaçlamaktadır. Öğretmen imajı, ölçme ve değerlendirme, sınıf yönetimi ve değerler eğitimi gibi eğitim temalı Türk filmlerinin belirli boyutları önceki çalışmalarda incelenmiş olsa da (Akcan ve Polat, 2016; Doğan, 2017; Kezer ve Çetiner, 2019; Tofur, 2017; Ünal, 2020) kendine has kültür ve siyaset arka planıyla eğitimin Türk sinemasındaki tasviri sistemli bir ekolojik çerçeve içinde aynı seviyede akademik ilgi görmemiştir. Literatürdeki bu boşluk Türk filmlerinin eğitimdeki karmaşık yapıyı, özellikle ekonomi bakımından eşitsizlikler, dil çeşitliliği ve bölge farklılıkları karşısında nasıl yansıttığını anlamak için imkân sağlamaktadır.

Bu yolla yapılan bir araştırma kişinin kendisinden ülke seviyesindeki faktörlere kadar uzanan çeşitli ekolojik değişkenlerle şekillenen Türkiye'ye odaklanarak eğitim sistemlerinin belirli kültür ve toplum çerçeveleri içinde nasıl işlediğine dair daha geniş bir kavrayışa katkı sunmaktadır (Göktentürk, 2021; Göktentürk vd., 2023). Ayrıca Türkiye'nin eğitim reformları tarihi (Aksit, 2007), siyasetle ilgili yaşadığı güçlükleri (Giorgetti, 2019) ve kültür çeşitliliği (Kaya, 2010) ekseninde eğitim ile sinemanın kesişimini incelemek için elverişli bir zemin oluşturmaktadır. Bunun yanında Türk filmlerindeki bu tasvirleri anlamak eğitim çevrelerinin daha geniş toplumun mekanikleri tarafından nasıl şekillendirildiğine ilişkin yeni kavrayışlar sunabilir. Böylece oluşturulabilecek çıktılar ise yalnızca Türkiye için değil, eğitim ve toplum üzerine yürütülen uluslararası tartışmalar için de anlam taşımaktadır.

Türk sinemasında eğitimin ekolojik arka planına bir çerçeve kazandırmak amacıyla Zumbo tarafından geliştirilen ekolojik modelden yararlanılmıştır (Zumbo vd., 2015). İlgili model kişinin şahsi karakterinden içinde bulunduğu sosyal ve kurum faktörlerine kadar uzanan çoklu tabaka içindeki etkileşimlerini kapsayıcı biçimde incelemeye imkân sağlamaktadır. Önceki araştırmalarda eğitim süreçlerini anlamak için ekolojik çerçevelerden yararlanılmıştır (Göktentürk vd., 2023; Sağlam vd., 2023; Saglam ve Goktenturk, 2024; Toprak Ay ve Göktentürk, 2023); ancak bu çalışmaların hiçbiri Türk sinemasının söz konusu ekolojik dinamikleri yansıtma rolünü sistemli biçimde incelememiştir. Zumbo'nun modelinin Türk sinemasındaki eğitim temalı filmlere uygulanmasıyla Türk filmlerinin eğitim eksenindeki karmaşık yapısı ve bu yapının kültür ve toplum zemininde nasıl tasvir edildiğine yönelik ayrıntılı bir kavrayış sunulması hedeflenmiştir. Bu doğrultuda araştırma Türk sinemasındaki eğitim temalarını incelemek üzere ekolojik modeli uygulayarak literatürdeki boşluğu ele almaktadır. Ayrıca filmlerin Türkiye'ye has ekolojik faktörler tarafından şekillenen eğitim gerçekliklerini yansıtan aynalar olarak nasıl üstlenebileceğini anlamaya yönelik bir çerçeve sunarak hem sinema çalışmalarına

hem de eğitim araştırmalarına katkı sağlamayı hedeflemektedir. İlgili yaklaşım aracılığıyla çalışma eğitim anlatılarında rol oynayan kültür, toplum ve siyaset unsurlarını daha derinlikli biçimde incelemektedir. Araştırmanın zaman döngüleri içinde eğitim filmlerini yorumlamak için sistemli bir çerçeve sunması, öğretmen ve öğrenci tecrübelerini şekillendiren ekolojik faktörleri görünür kılması ve gelecekteki araştırmalara, öğretmen eğitimine ve eğitim politikası tartışmalarına ışık tutabilecek yinelenen örüntüleri belirlemesi bakımından hem eğitim hem de sinema çalışmalarına katkı sunma potansiyeli taşımaktadır. Bu yönüyle eğitimin sinemada nasıl tasvir edildiği ve bu tasvirlerin niçin ehemmiyet taşıdığı konusundaki akademik tartışmayı genişletmektedir.

Türk Sinemasında Eğitimin Arka Planını Anlamada Bir Çözümleme Anahtarı: Ekolojik Model

Türk sinemasında eğitim sürecinin öğretmen ve öğrencinin gözünden tasvir edilmesi yaygın bir vaziyettir. Filmlerde sunulan çevre faktörlerini incelemek amacıyla bu araştırmada Türk eğitim sistemi içinde mühim bir bakış açısı olarak değerlendirilmesi gereken ekolojik yaklaşım benimsenmiştir (Göktentürk, 2021; Göktentürk vd., 2023; Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2024). Çocuk gelişimine ilişkin ekolojik sistem teorisi olarak ortaya konulan bu bakış açısı farklı çevrelerin hem kişi hem de çocuğun içinde yaşadığı toplum üzerinde etkili olduğu prensibine dayanmaktadır (Bronfenbrenner, 1977, 1979a, 1979b). Yaklaşık kırk yıldır sosyal bilimleri derinden etkileyen bu teori doğrultusunda yürütülen çalışmalar eğitim çevresindeki herhangi bir paydaşın ekolojik arka plandan bağımsız biçimde incelenmesinin doğru olmayacağını göstermiştir (Ashiabi ve O'Neal, 2015; Rosa ve Tudge, 2013). Benzer biçimde bu model eğitim alanının yanı sıra farklı akademik alanlarda da gelişimini sürdürmüştür (Tudge vd., 2016).

Bronfenbrenner'in teorisinden sonra modelin daha sistemli biçimde uygulanabilmesi amacıyla sosyo-ekolojik çerçeve geliştirilmiştir (Kilanowski, 2017). Model kişiyi merkeze yerleştirmekte ve kişiye en yakın olandan en uzak olana doğru tabakalar kurmaktadır. Bu tabakalar toplum seviyesindeki değişkenlere kadar uzanır. Farklı çalışmalarda gerekli tabakalardan biri ya da birkaçı araştırmanın amacına göre uyarlanmıştır (Ssewanyana vd., 2020; Townsend ve Foster, 2013). Bu temelden hareketle Zumbo (2015) Bronfenbrenner'ın ekolojik bakışını daha yapılandırılmış bir tabaka düzeni geliştirmek üzere yenilemiş ve genişletmiştir. Zumbo'nun modeli ilgili ekolojik tabakalar içindeki değişkenleri ele alarak eğitim araştırmalarının değişen ihtiyaçlarına cevap veren açık bir çerçeve sunmaktadır. Bu araştırmada Zumbo'nun modeli öğretmen ve öğrenci üzerindeki çevre etkilerini bütünüyle kavrayabilmek amacıyla dört tabakalı bir yapıya uyarlanmıştır. Bu çözümlemede kullanılan çerçeve ise birinci şekilde (Şekil 1) sunulmuştur.

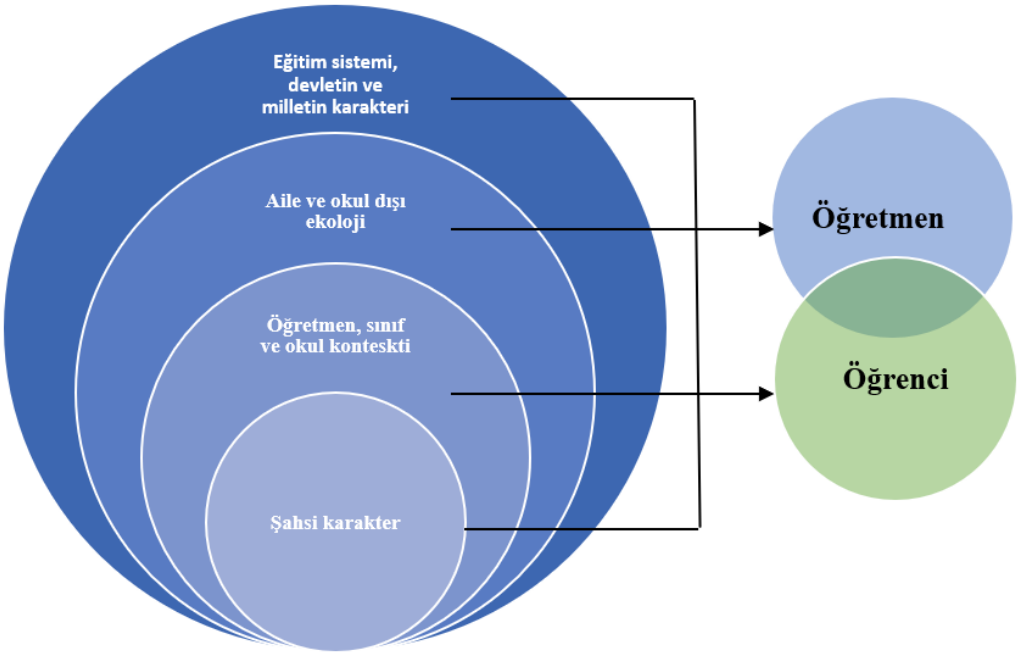

Şekil 1. Türk sinemasında eğitim teması için ekolojik model

Model Türk filmlerinde hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin ekolojik arka planını açıklamak üzere bağımsız değişkenleri dört tabakada düzenlemektedir. İlk tabaka öğretmen veya öğrenciye ait özelliklere odaklanırken ikinci tabaka sınıf ya da okul sınırları içindeki okul kültürü, kütüphaneler ve oyun alanları gibi çevre değişkenlerini kapsamaktadır. Üçüncü tabaka aile ve yaşama çevresine ilişkin unsurları ele almakta, dördüncü tabaka ise öğretmenler ve öğrenciler üzerinde etkili olan daha geniş eğitim sistemini, ülke seviyesindeki özellikleri ve toplumun tesirlerini yansıtmaktadır.

Bu yaklaşım Türkiye'nin kişiye ait özelliklerden ülke seviyesindeki etkilere kadar uzanan zengin ve çeşitli ekolojik değişkenleri dikkate alındığında özellikle yerindedir (Göktentürk, 2021). Araştırma söz konusu tabakaları sistemli biçimde inceleyerek Türk filmlerinin eğitim süreçlerini bu farklı zeminler içinde nasıl yansıttığı ve yorumladığı konusunda kapsayıcı bir kavrayış sunmayı amaçlamaktadır. Zumbo'nun ekolojik tabakalarının kullanılması bu dinamiklerin ayrıntılı biçimde incelenmesine imkân tanımakta (Göktentürk vd., 2023; Sağlam vd., 2023; Saglam ve Goktenturk, 2024), böylece Türk sinemasında tasvir edildiği şekliyle öğretmen-öğrenci etkileşimleri üzerindeki etkilerin bütün boyutlarıyla yakalanmasını mümkün kılmaktadır.

Ekolojik çerçevenin *in vivo* ölçüme verdiği ehemmiyet (Zumbo, 2015, 2017), yani değişkenleri tabii akışları içinde ortaya çıktıkları zeminde yakalama anlayışı filmleri çözümleme amacıyla güçlü biçimde örtüşmektedir. Filmler çoğu zaman kendi dönemlerinin değerlerini, normlarını ve güçlüklerini yansıtan kültür aynaları fonksiyonuna sahiptir (Chapman, 2003; Grodal, 2009). Bu modelin uygulanmasıyla araştırma eğitim temalarına ilişkin basit bir içerik analizinin ötesine geçmekte ve Türk sinemasında eğitimin tasvirini etkileyen daha derin, zemin kaynaklı unsurları incelemektedir. Bu teorik yaklaşım araştırmanın akademik sağlamlığını artırmakla kalmamakta, aynı zamanda çalışmayı eğitimde ekolojik faktörlerin rolüne ilişkin daha geniş bir tartışmanın içine yerleştirmektedir. Böylece bu faktörlerin farklı kültür zeminlerinde nasıl tasvir edildiğine ve anlaşıldığına ilişkin yeni kavrayışlar sunmaktadır.

Araştırmaya uyarlanan ekolojik model öğretmenler ve öğrenciler arasındaki karşılıklı ilişkiyi daha geniş ekolojik zeminleri içinde inceleyerek eğitim temalarının Türk sinemasında nasıl tasvir edildiğini çözümlemek için sağlam bir çerçeve sunmaktadır. Türk sineması eğitim sürecini çoğu zaman öğretmenlerin ve öğrencilerin tecrübeleri üzerinden tasvir etmekte, bu tecrübelerin şekillenmesinde çevre faktörlerinin oynadığı mühim rolü görünür kılmaktadır (Demir, 2020; Orta, 2007; Yetimova, 2019). Çözümlemeyi ekolojik çerçeve içine yerleştiren bu araştırma kişiye ait özelliklerle eğitim alanlarına nüfuz eden daha geniş toplum ve kültür unsurları arasındaki karmaşık ilişkileri açığa çıkarmayı amaçlamaktadır.

Çalışmada benimsenen ekolojik model doğrultusunda araştırma sorusu şu şekilde belirlenmiştir: "Eğitim temalı Türk filmleri ekolojik bir bakışla incelendiğinde eğitim nasıl yansıtılmaktadır?" Bu çerçevede 20. yüzyıldan 21. yüzyılın başına kadar Türk eğitim sistemine yön veren davranışçı yaklaşım ele alınacaktır. Ayrıca kişi merkezli paradigma ile yapılandırmacı yaklaşım tarafından büyük ölçüde ihmal edilen ekolojik çevre de incelenecektir (Bada, 2015). Bu bakımdan ekoloji temelli model araştırmanın ana çerçevesini oluşturmaktadır.

Güncel metodolojik tartışmalar filmlerin ve dokümantasyonların yalnızca öğretim araçları olarak değil, bir toplum fenomeniyle ilişkili biçimde sistemli olarak çözümlendiklerinde değerli bir ikincil nitel veri kaynakları olarak da fonksiyon üstlenebileceğini göstermektedir (Daniel vd., 2025). Benzer şekilde eğitim alanındaki fenomenoloji ve film temelli çalışmalar filmlerin öğretmen adaylarının algılarını, metaforlarını ve mesleki gelişimlerini eğitim temalarıyla ilişkili biçimde incelemek için kullanılabileceğini ortaya koymuştur (Çam, 2023; Tofur, 2018). Bu çalışmalar filmlerin eğitime ilişkin anlamların nasıl tecrübe edildiğini, yorumlandığını ve anlatıya dönüştürüldüğünü açığa çıkarma gücüne sahip olduğunu göstermektedir.

Bununla birlikte mevcut çalışmalar genellikle ya filmlerin öğretimde kullanımına ya da münferit filmlerde belirli eğitim unsurlarının çözümlenmesine odaklanmıştır. Farklı on yıllara ait Türk filmleri üzerinden eğitimin kendisinin bir fenomen olarak sistemli biçimde incelenmesi ise sınırlı

kalmıştır. Bu bakımdan mevcut araştırmanın literatüre birkaç yönden katkı sunması beklenmektedir. İlk olarak çalışma eğitimin Türk sinemasında zaman içinde anlatı yoluyla nasıl kurulduğunu anlamak için art zamanlı bir çerçeve sunmaktadır. İkinci olarak öğretmen-öğrenci ilişkilerinin kişiye ait özelliklerden ülke seviyesindeki koşullara uzanan ekolojik katmanlar tarafından nasıl şekillendirildiğini göstermektedir. Üçüncü olarak filmlerde belirlenen kurumdaki tükenmişlik, ekonomi bakımından yoksunluk ve dil engelleri gibi yinelenen örüntülere ilişkin gelecekte yürütülecek nitel ve nicel çalışmalar için teorik bir temel sağlamaktadır.

Yöntem

Araştırmanın temel varsayımı Türk sinemasında eğitimin bir fenomen olarak ele alınabileceği hususudur. Fenomenler gerçekliğin doğrudan veya bütünüyle kavranamadığı ve anlamların kişiyi aşarak daha geniş tecrübe yapıları içinde belirdiği hâllerde ortaya çıkmaktadır (Husserl, 1999). Tabiatı gereği fenomenler araştırma için belirli bir çerçeveye indirgenerek incelenebilmektedir (Norlyk ve Harder, 2010). İndirgeme sürecinde geçmişten araştırma anına uzanan bir çerçeve oluşturulmalı ve inceleme nesnesine dönüşen araştırma fenomeni belirgin hâle getirilmelidir (Giorgi, 1997). Bu bakımdan araştırma salt soyut bir felsefi olarak fenomenolojiden ziyade metodolojik fenomenolojiyi benimsemektedir. Metodolojik fenomenolojiye dayanan çalışmalar sistemli metotların uygulanmasını kolaylaştıran bir çerçeve ve kavrayış sunar (Giorgi, 2000). Film temelli incelemede fenomenoloji filmleri doğrudan gerçeklik olarak görmez. Bunun yerine onları yaşanmış tecrübelerin, algıların ve toplumla ilgili anlamların görünür hâle geldiği ve yoruma açıldığı anlatı temsilleri olarak ele alır. Bu bakımdan filmler anlam taşıyan bir toplum yapısının tasvirleri olarak kabul edildiğinde ve söz konusu yapılarla ilişkili biçimde sistemli olarak çözümlendiğinde fenomenolojik olarak incelenebilir. Güncel çalışmalar filmlerin ve dokümantasyonların bu tür çözümlemelerde nitel veri kaynakları olarak fonksiyon üstlenebileceğini göstermiştir (Daniel vd., 2025). Eğitim alanındaki fenomenoloji ve film temelli çalışmalar da filmleri mesleki gelişimi, eğitim algılarını ve sınıf içi anlamları incelemek için kullanmıştır (Çam, 2023; Tofur, 2018). Benzer şekilde bu araştırma Türk sinemasında öğrenci ve öğretmenlerin ekolojik arka planına ilişkin bir çerçeve ve kavrayış oluşturmayı amaçlamaktadır. Türk sinemasında eğitim bir fenomen olarak ele alınabildiği için bu araştırmada eğitim temalı filmler insanların gerçekliğe ilişkin algılarını yansıtan temsiller olarak Zumbo'nun ekolojik çerçevesi aracılığıyla incelenmiştir (Göktentürk vd., 2023; Zumbo, 2015). Verilerin bu mercekten sunulması araştırmaya eğitimin nasıl tasvir edildiği ve ekolojik tabakalar tarafından nasıl etkilendiği konusunda yeni kavrayışlar kazandırmakta; Türk sineması ve eğitim araştırmaları literatüründeki bir boşluğu giderme imkânı sunmaktadır. İlgili metodolojik sağlamlık çözümlemenin araştırmanın teorik çerçevesiyle uyumlu olmasını sağlamakta ve filmlerde tasvir edilen karmaşık ilişkileri anlamak için açık ve sistemli bir yaklaşım sunmaktadır.

Veri Kaynağı ve Filmlerin Seçimi

Nitel bir çalışma olan bu araştırmada seçilmiş Türk filmleri veri kaynağı olarak kullanılmıştır. Araştırmaya konu olan filmler kriterli örnekleme yoluyla belirlenmiştir (Creswell, 2009). Eğitim temalarının uzun metrajlı filmde ilk kez görünür hâle geldiği 1960 dönemi araştırmadaki filmler için başlangıç noktası olarak seçilmiştir. Bunun yanında Türk eğitim sistemine davranışçı ve yapılandırmacı yaklaşımların hâkim olduğu dönemler incelenen filmlerin başlıklarını belirlemiştir. Türk toplumundaki dönüşümlerin daha sistemli biçimde yansıtılabilmesi için seçilen filmler on yıllık dönemlere ayrılmıştır: 1960–69, 1970–79, 1980–89, 1990–99, 2000–09 ve 2010–2022. Her on yıllık dönem için önce Internet Movie Database'in (IMDb) filtreleme sistemi kullanılarak eğitim temalı Türk filmleri belirlenmiştir. Her dönem içinde listelenen filmler arasından araştırmanın yürütüldüğü sırada en yüksek IMDb puanına sahip olan film çözümleme için seçilmiştir. Böylece her on yıl kendi dönemi içinde izleyici temelli gözlenebilir tesiri en yüksek eğitim filmiyle temsil edilmiştir.

Internet Movie Database (IMDb) puanları literatürle uyumlu biçimde gözlenebilir tesiri en yüksek filmi belirlemek için ölçüt olarak kullanılmıştır (Canet vd., 2016). IMDb puanları en büyük film veri tabanı olmanın sağladığı etki gücü sebebiyle filmlerin niteliği bakımından mühim bir gösterge olarak kabul edilmektedir (Kanika, 2017). Aynı sebeple IMDb'de yayımlanacak bir filmin puanının

belirlenmesi makine öğrenmesi gibi farklı çalışmaların konusu olmuştur (Bristi vd., 2019). Film puanlarını belirlemek için Bayesçi bir hesaplama kullanılmaktadır. Genel film puanını hesaplamak için kullanılan formül aşağıda sunulmuştur. Bu hesaplamada bütün katılımcıların oyları sisteme eşit biçimde dâhil edilmektedir. IMDb'nin gerçek sisteminde daha yüksek puana sahip kullanıcılar gibi bazı kriterler bulunmaktadır; diğer bir ifadeyle bazı kullanıcıların puanları diğerlerinden daha değerli kabul edilmektedir. Sistemin güvenliğini korumak amacıyla esas formülü kullanıcılarla paylaşılmamaktadır (Azzeh, 2017).

$$\bar{p}_j = \frac{1}{n}\sum_{i=1}^{n} r_{ij}$$

$$IMDb\ Skoru_j = \frac{n}{(n + MinR)} \times \bar{p}_j + \frac{MinR}{(n + MinR)} \times \bar{p}$$

" $\bar{p}_j$" seçilen filmi ifade etmektedir. "n" toplam oy sayısını göstermektedir. *MinR* ilk 250 film arasında değerlendirmeye alınabilmek için gereken asgari oy sayısını ifade etmektedir. Yaygın kabul gören eşik değer 2500'dür. Seçilen dönemlerde en yüksek puana sahip olan ve eğitim temasını içeren filmler araştırmaya dâhil edilmiştir. Son hâliyle inceleme konusu yapılan filmler ikinci şekilde (Şekil 2) sunulmuştur.

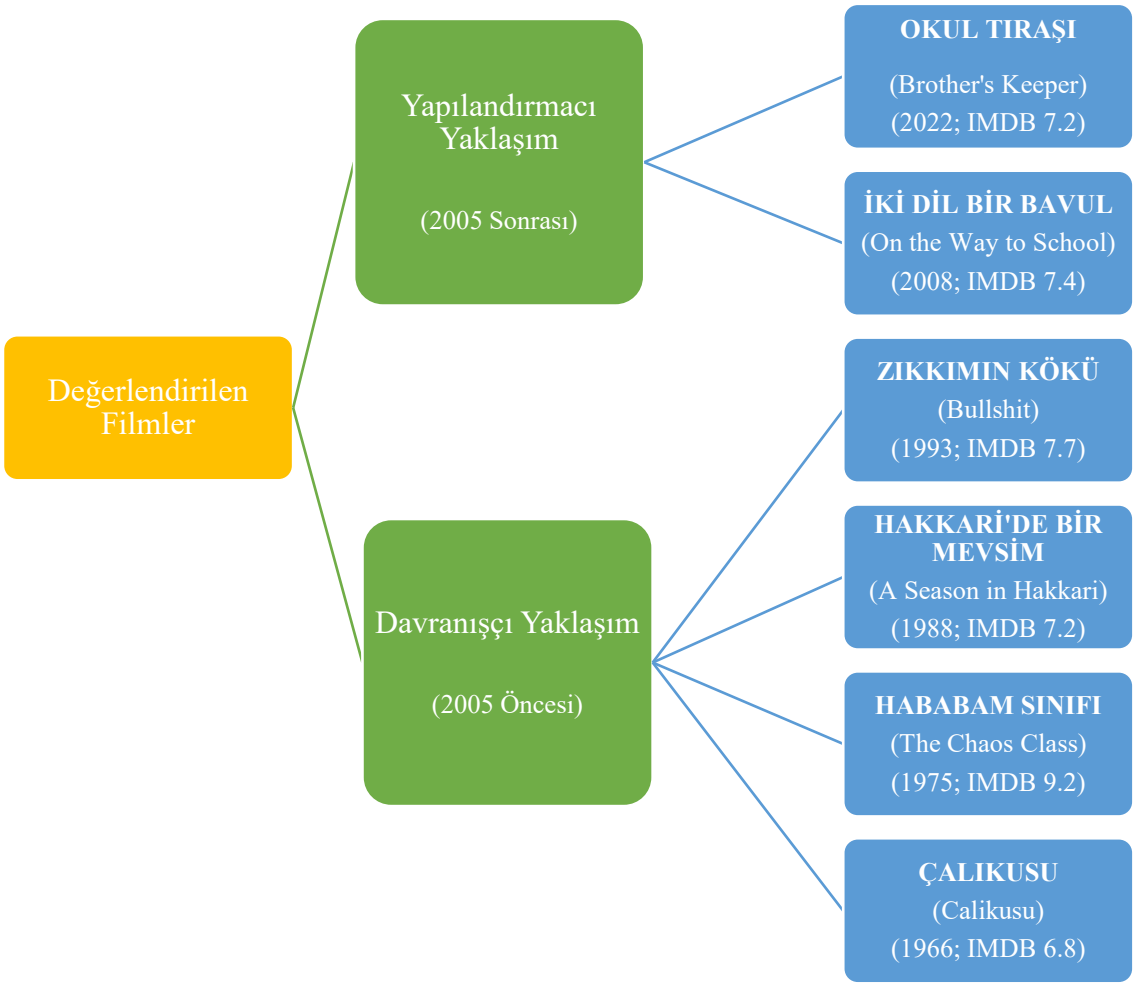

Şekil 2. Türk Sinemasında Eğitim Dönemleri Boyunca Seçilen Filmler

Seçilen Film Derlemesi

Türk sineması kendi dönemlerinin toplum, siyaset, ekonomi ve kültür dinamiklerini yansıtan eğitim temalı filmler bakımından zengin bir geçmişe sahiptir (Akıncı Yüksel, 2015). Türk filmlerinin eğitim ekolojilerini ve bu ekolojilerin karmaşık yapısını nasıl tasvir ettiğini daha derinlikli biçimde

anlamak için farklı on yıllara ait filmlere odaklanmak yerindedir; çünkü Türk tarihindeki her on yıl hem eğitim sistemini hem de eğitimin sinemadaki tasvirini etkileyen ayrı bir toplum-kültür dönemine karşılık gelmektedir (Akcan ve Polat, 2016). Türk sinemasında eğitim temalarını ele alan öne çıkan filmlerin ortaya çıkışı 1960'lar ve sonrasına kadar izlenebilmekte; IMDb puanları her on yılın en etkili filmlerini seçmek için kullanışlı bir kriter sunmaktadır (Canet vd., 2016). Bu filmlerin her biri eğitimin daha geniş toplum, ekonomi ve çevre faktörlerinden nasıl etkilendiğini incelemek için bir mercek fonksiyonuna sahiptir. Nihai derleme birbirini izleyen on yıllık dönemlerden seçilen altı Türk filminden oluşmuştur. Bu filmler Türk sinemasında eğitimin tasvirinde ayrı bir tarihî uğrağı temsil ettikleri için araştırmanın çözümleme derlemesini meydana getirmiştir. Birlikte ele alındıklarında bu filmler eğitim temalarının farklı toplum-kültür dönemlerinde nasıl tasvir edildiğini ve bu tasvirlerin ekolojik çerçeveyle nasıl örtüştüğünü incelemeyi mümkün kılmıştır.

1960-69 dönemini temsil için Reşat Nuri Güntekin'in romanından uyarlanan *Çalıkuşu* (IMDb 6.8) filmi seçilmiştir. Türk sinemasındaki ilk belirgin eğitim filmlerinden biri olan *Çalıkuşu* 1960'larda eğitimin görünür bir sinema teması hâline gelişini işaret etmektedir. Osmanlı Devleti'nin son döneminde geçen film mesleki güçlüklerle ve çevre şartlarının zorluklarıyla karşılaşan bir öğretmen olan Feride'nin hikâyesini anlatmaktadır. *Çalıkuşu* bu dönemde öğretmenlere, özellikle kadın öğretmenlere yüklenen toplum beklentilerini yansıtmaktadır (Demirel Değirmenci, 2021). Film öğretmeni yalnızca bir rol modeli olarak değil, içinde vazife aldığı toplumun değerleri tarafından derinden şekillendirilen bir kişi olarak da tasvir etmektedir (Akcan ve Polat, 2016; Ünal, 2020). Birlikte değerlendirildiğinde bu çalışmalar *Çalıkuşu*'nun yalnızca Türkiye'de eğitimin sinemadaki ilk incelemelerinden biri olması bakımından değil, öğretmenlik mesleğinin hem kişiye ait hem de çevreye ilişkin güçlüklerini yansıtan bir film olması bakımından da mühim olduğunu göstermektedir.

1970-79 dönemi için *Hababam Sınıfı* (IMDb 9.2) temsil filmi olarak seçilmiştir. Film 1970'lerde büyük bir kültür fenomeni hâline gelmiştir. Ertem Eğilmez'in yönettiği bu film Rıfat Ilgaz'ın eserine dayanmakta ve eğitim sistemine mizahi fakat eleştirel bir bakış sunmaktadır. *Hababam Sınıfı* disiplin problemleriyle kuşatılmış bir okul çevresi ortaya koyarken eğitimdeki daha derin sistem meselelerini de yansıtmaktadır. Film etkisiz değerlendirme metotları, öğrenciler ve öğretmenler arasındaki motivasyon eksikliği ve farklı paydaşların yaşadığı tükenmişlik de dâhil olmak üzere eğitimdeki aksaklıkları gerçekçi biçimde tasvir etmesi bakımından takdir edilmiştir (Doğan, 2017; Kezer ve Çetiner, 2019; Öztunç ve Şanlı, 2019; Ünal, 2020). Birlikte ele alındığında bu çalışmalar filmi Türk sinemasında eğitim ile toplum meselelerinin kesişimini incelemek için kritik bir metin pozisyonuna yerleştirmektedir.

1980-89 döneminde *Hakkâri'de Bir Mevsim* (IMDb 7.3), *Öğretmen* (IMDb 7.2) ve *Öğretmen Kemal* (IMDb 7) gibi filmlerle eğitim temaları Türk sinemasında görünürlüğünü sürdürmüştür. Bu filmler arasında *Hakkâri'de Bir Mevsim* ilgili on yılın temsil filmi olarak seçilmiştir. Film hem mesleğine hem de içinde bulunduğu topluluğa yabancılaşmış bir öğretmeni tasvir etmesiyle öne çıkmaktadır (Ünlü ve Serarslan, 2012). Öğretmenin uzak ve çetin bir çevreye uyum sağlama mücadelesini öne çıkaran film köy-kent ayrımını temel bir çatışma olarak tasvir etmektedir (Oğurlu, 2019). Bu güçlüklere rağmen öğretmenin azmi ve öğrencilerine bağlılığı verimli bir öğrenme çevresi meydana getirmektedir (Bıçak, 2021). Film bölge farklılıklarını ve ekonomi bakımından eşitsizlikleri tasvir ederek kır bölgesindeki Türkiye'de eğitimi şekillendiren toplum faktörlerine ilişkin değerli kavrayışlar sunmakta ve bu yönüyle çevre tesirlerinin eğitim üzerindeki etkisini incelemek için mühim bir örnek oluşturmaktadır.

1990-99 dönemi için Muzaffer İzgü'nün romanından uyarlanan *Zıkkımın Kökü* (IMDb 7.7) temsil filmi olarak seçilmiştir. Film eğitimi yoksulluk ve hayat şartları tarafından derinden etkilenen bir öğrenci olan Muzaffer'in hikâyesini anlatmaktadır. Öztürk'ün (2004) gösterdiği üzere hem roman hem de film öğrencinin eğitim yolculuğunu şekillendiren ekonomi ve toplumla ilgili faktörlerin rolünü vurgulamaktadır. Bu yönüyle *Zıkkımın Kökü* dış unsurların ve özellikle yoksulluğun eğitim başarısının önündeki engelleri nasıl meydana getirdiğini güçlü biçimde tasvir ettiği için bu araştırmaya seçilmiştir. Dolayısıyla film eğitimi etkileyen daha geniş ekonomi ve toplum meselelerine ilişkin eleştirel kavrayışlar sunmakta ve Türk sinemasındaki eğitim süreçlerinin ekolojik boyutlarını çözümlemek için temel bir metin niteliği taşımaktadır.

2000-09 dönemi için *İki Dil Bir Bavul* (IMDb 7.4) dil bakımından çeşitlenen eğitim süreçlerine odaklanması sebebiyle temsil filmi olarak seçilmiştir. Film Türkiye'nin güneydoğusunda vazife alan bir öğretmene odaklanmakta; aileden gelen dilin Kürtçe, ikinci dilin ise Türkçe olduğu bir zeminde öğrenmenin önünde beliren ciddi engelleri göstermektedir (Yetimova, 2019). Film ayrıca yoksulluk temasını da öne çıkarmakta ve bu vaziyet öğretmenin farklı kültür ve dil toplulukları arasında aracı olarak üstlendiği rolü daha da güçleştirmektedir (Akcan ve Polat, 2016; Akıncı Yüksel, 2015). Bu doğrultuda film dil engellerinin ve ekonomi bakımından eşitsizliklerin eğitimi etkileyen ekolojik faktörler olarak nasıl işlediğine dair güçlü bir örnek sunmaktadır.

2010 sonrası dönem için *Okul Tıraşı* (IMDb 7.4) temsil filmi olarak seçilmiştir. Film eğitim temalarıyla ilişkili olarak daha önce akademik ilgi görmüş olsa da (Demirtaş, 2024) ekolojik bir bakışla henüz geniş biçimde incelenmemiştir. Birlikte ele alındığında bu altı film araştırmanın çözümleme yaptığı derlemeleri oluşturmuştur. Filmlerin kronolojik dağılımı ve tema çeşitliliği Türk sinemasındaki eğitim anlatılarının dönemler içinde nasıl değiştiğini ve bu anlatıların farklı ekolojik tabakaları nasıl yansıttığını incelemeyi mümkün kılmıştır.

Veri Analizi

Araştırmanın nitel verileri Braun ve Clarke'ın (2006) tematik analiz için önerdiği metotlardan yararlanılarak ekolojik çerçeveyle uyumlu tematik kodlama yoluyla çözümlenmiştir. Çözümleme süreci seçilen filmlerin birden çok kez izlenmesini ve ilk izlenimlerle örüntüleri yakalamak için ayrıntılı notlar alınmasını içeren veriye aşina olma aşamasıyla başlamıştır (Creswell, 2016). Bu doğrultuda takip eden adımlar izlenmiştir.

Kod kitabının geliştirilmesi ve kodlama süreci. Ekolojik modelle uyumlu kapsayıcı bir kod kitabı geliştirilmiştir. Kod kitabı dört ekolojik tabakadan hareketle oluşturulmuş; her tabaka kodların altında toplandığı geniş bir tema kategorisi olarak kullanılmıştır. Kod kitabının oluşturulması sürecinde filmlerden öğretmen-öğrenci dinamikleri, çevre güçlükleri, ekonomi ve toplumla ilgili faktörler ile sistem problemleri gibi ana temalar belirlenmiş ve bunlar model içindeki ilgili tabakalarla eşleştirilmiştir. Her film sistemli biçimde çözümlenmiş, bütünden parçaya ve parçadan bütüne kodlamayı birleştiren karma bir yaklaşım uygulanmıştır. Bütünden parçaya kodlar teorik modelden türetilmiş; örneğin "okul yönetimi" veya "sınıf yönetimi" gibi kodlar bu yolla oluşturulmuştur. Parçadan bütüne kodlar ise veriden tabii biçimde ortaya çıkmış ve her filme has ayrıntıları yakalamıştır. Bu yaklaşım kodlama sürecinin teorik çerçeveye bağlı kalmasını sağlarken yeni temaların belirlenmesine de esneklik tanımıştır (Charmaz, 2006).

İlk kod kitabı geliştirildikten sonra kodlar ve temalar geçerlik ve güvenirliklerini sağlamak amacıyla uzman incelemesine sunulmuştur (Miles vd., 2014). Bu inceleme için seçilen uzman nitel veri analizi konusunda geniş bir tecrübeye ve araştırmada kullanılan ekolojik çerçeveye ilişkin güçlü bir kavrayışa sahiptir. Uzmandan geri bildirim vermeden önce zemini bütünüyle kavrayabilmesi için seçilen bütün filmleri izlemesi istenmiştir. İnceleme süreci kodlarla temsil ettikleri içerik arasındaki uyumsuzlukları ve kodlarla temalar arasındaki tutarsızlıkları belirlemeyi amaçlamıştır. Uzman ayrıca uygun hâllerde bazı kodların daha geniş tema kategorileri altında birleştirilmesine yönelik tavsiyeler sunmuştur.

Uzman geri bildirimi doğrultusunda tutarlılığı artırmak için çeşitli düzeltmeler yapılmıştır. Uyumsuzluklar belirli kodların inceltilmesiyle giderilmiş, örtüşen temalar açık ve tutarlı bir tema yapısı elde etmek amacıyla birleştirilmiştir. Bu düzeltmelerin ardından ikinci bir uzman incelemesi yapılmış ve uzman ile araştırma ekibi arasında tam uyum sağlanmıştır (Miles ve Huberman, 1994). Bu dış doğrulama kod kitabının güvenirliğini güçlendirmiş ve kodlama sürecinin açık, izlenebilir ve teorik çerçeveyle uyumlu olmasını sağlamıştır.

Kodların ve temaların çözümlenmesi. Kodlama tamamlandıktan sonra kodlar üst seviyeyi oluşturan temalar altında gruplanmış ve bu temalar çözümleme süreci boyunca sürekli olarak tashih edilmiştir. Temalar ekolojik çerçeveyle ilişkilendirilmiş, böylece Türk sinemasında tasvir edilen öğretmen-öğrenci ilişkilerine ve daha geniş çevre tesirlerine ilişkin çok tabakalı bir kavrayış elde

edilmiştir. Kodlayıcılar arası güvenilirlik ve uzlaşma araştırma ekibinin farklı üyeleri tarafından yürütülen birden çok kodlama turu ve uyumsuzlukları gidermek amacıyla yapılan tartışmalar yoluyla sağlanmıştır (Miles ve Huberman, 1994). Dış uzmanın doğrulaması tematik analizin güvenirliğine ve doğruluğuna ayrıca katkı sunmuştur. Son aşamada bulgular filmlerde belirlenen temaları daha geniş ekolojik modelle ilişkilendiren bütünlüklü bir anlatı hâlinde sentezlenmiştir.

Bulgular

Araştırma bulguları filmlerin üretildiği dönemler esas alınarak kronolojik biçimde düzenlenmiştir. Her film belirli bir zaman dilimini tabii bir ilerleyiş içinde tasvir eden lineer bir zaman akışına sahiptir. Bulgular on yıllık aralıklarla sunulmuştur ve bu tercih sistemli bir çerçeve oluşturmayı mümkün kılmıştır. Bu yaklaşım Türk eğitiminde geçmişten bugüne öğretmenlerin, öğrencilerin ve okulların ekolojik arka planını kuşatan kapsayıcı bir görünüm kurulmasına imkân tanımaktadır. Bu sebeple her filme ilişkin çözümleme raporları ilgili kronolojik sıraya göre düzenlenmiştir.

Çalıkuşu: Osmanlı Devleti'nde Öğretmenlerin Hayatını Etkileyen Ekolojik Arka Plan (1966)

Çalıkuşu'nun (1966) Zumbo'nun ekolojik modeli aracılığıyla çözümlenmesi Osmanlı Devleti'nin karmaşık ekolojik arka planının öğretmenlerin, özellikle Feride gibi kadın öğretmenlerin meslek hayatı üzerindeki derin etkisini ortaya koymaktadır. Filmin anlatısı dört tabakalı ekolojik çerçeveyle güçlü biçimde örtüşmektedir. Ayrıca kişiye ait özelliklerin, okul ve sınıf çevrelerinin, aile ve toplum tesirlerinin ve ülke dinamiklerinin filmde tasvir edilen eğitim tecrübelerini şekillendirmek üzere nasıl birbirine bağlandığını göstermektedir. Oluşturulan model üçüncü şekilde (Şekil 3) sunulmuştur.

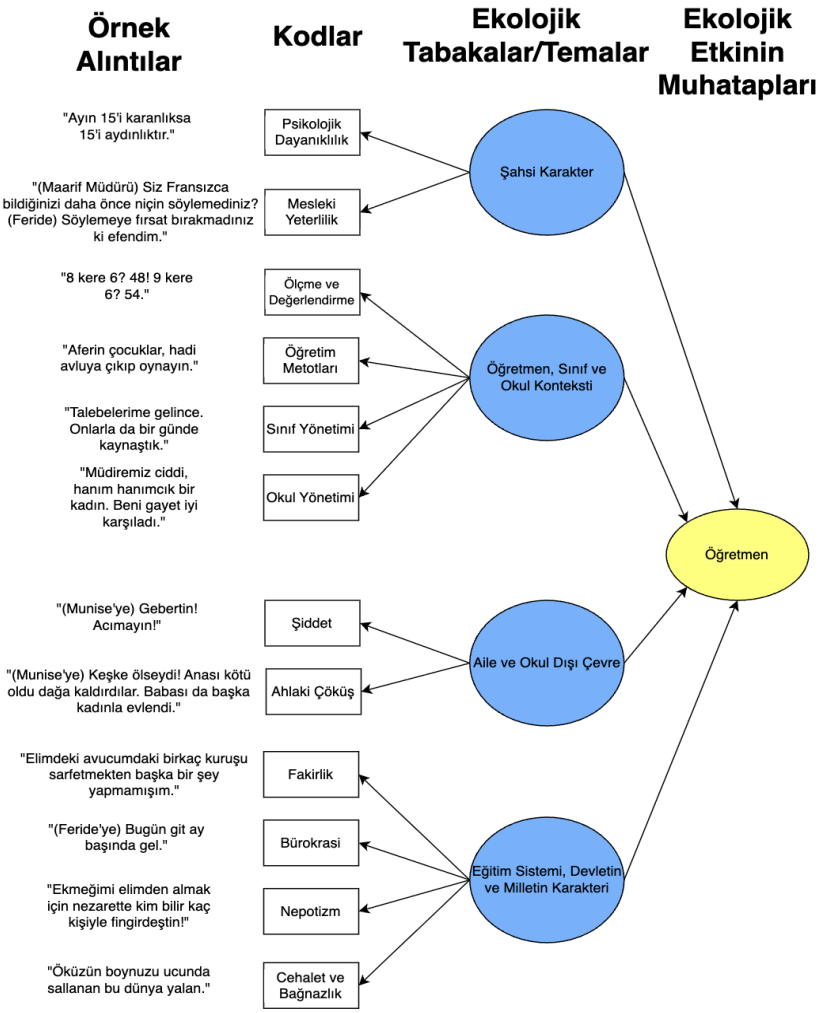

Şekil 3. *Çalıkuşu*'nun Ekolojik Modeli. Renkler: Sarı öğretmenler için, mavi ekolojik modelin tabakaları/temaları için, renksiz dörtgenler analizden elde edilen kodlar içindir.

1. Tabaka: Şahsi Karakter. Merkezî karakter olan Feride 20. yüzyıl başı Osmanlı toplumunun güç şartları içinde yol almasını sağlayan direnç ve adanmışlık özelliklerini taşımaktadır. Fransız okulunda aldığı eğitimle şekillenen mesleki yeterliği dikkat çekicidir. Bu eğitim onun iletişim becerilerini ve sınıf yönetimini pozitif yönde etkilemektedir. Sınıftaki maddi yetersizlikler ve Zeyniler köyündeki zorlu hayat şartları da dâhil olmak üzere karşılaştığı güçlüklere rağmen Feride öğrencileriyle etkili biçimde bağ kurmasını sağlayan bir mesleki duruşu koruyabilmektedir. Bu tabaka öğretmenin daha geniş ekolojik zemin içinde uyum sağlayabilme ve varlık gösterebilme gücünün belirlenmesinde kişiye ait özelliklerin ehemmiyetini ortaya koymaktadır.

2. Tabaka: Öğretmen, Sınıf ve Okul Konteksti. *Çalıkuşu*'nda sınıf dönemin davranışçı yaklaşımına uygun biçimde katı otoriteye dayanan öğretmen merkezli bir yapı sergilemektedir. Ölçme ve değerlendirme ezbere odaklanmakta, bu vaziyet hem yaratıcı düşünmeyi hem de eleştirel düşünmeyi sınırlandırmaktadır. Sınıftaki katı düzen fikrî keşiften çok disiplini öne çıkarmaktadır. Feride'nin okul yönetimiyle yaşadığı gerilimli ilişki eğitimde yenileşmeyi engelleyen sistem yetersizliğini ve bürokratik güçlükleri görünür kılmaktadır. Bu meseleler daha geniş toplum sınırlılıklarını yansıtmakta, etkili öğretme ve öğrenmenin önünde engel oluşturmaktadır.

3. Tabaka: Aile ve Okul Dışı Çevre. Okul dışı çevre *Çalıkuşu*'nda tasvir edilen eğitim tecrübelerinin şekillenmesinde mühim bir rol oynamaktadır. Film çevredeki yaygın cehaleti ve ahlaki çözülmeyi eğitimde ilerlemenin önündeki ciddi engeller olarak canlı biçimde tasvir etmektedir. Bunun yanında Osmanlı toplumunda yaygın olan keskin cinsiyet eşitsizliği, kadınların mesleki ve şahsi hayatlarının ağır biçimde sınırlandırılması sebebiyle Feride'nin öğretmenlik vazifesini yerine getirme gücünü doğrudan etkilemektedir. Aile içi şiddet, akran zorbalığı ve dönemin kökleşmiş cinsiyet eşitsizlikleri okul dışı çevrenin baskıcı niteliğini daha da belirginleştirmektedir. İlgili toplum faktörleri eğitim için ciddi engeller meydana getirmekte; öğrenciler dış çevreden gelen bu yükleri sınıfa taşımaktadır. Feride'nin pozitif bir öğrenme tecrübesi sunma çabası bu dış baskılar tarafından sürekli zorlanmakta, böylece aile ve toplum zeminlerinin eğitim sürecini ne kadar derinden etkileyebileceği gösterilmektedir.

4. Tabaka: Eğitim Sistemi, Devletin ve Milletin Karakteri. Bu seviyede *Çalıkuşu* Osmanlı Devleti'nin toplum, siyaset ve ekonomi şartlarını eleştirmekte; yoksulluğun, bürokratik işleyişteki aksaklıkların ve geri kalmışlığın eğitim manzarasını nasıl şekillendirdiğini göstermektedir. Kır toplulukları ağır yoksullukla boğuşmakta; okul binaları ve eğitim malzemeleri gibi temel imkânlardan yoksun kalmaktadır. Bu vaziyet Feride gibi öğretmenlerin nitelikli eğitim sunmasını güçleştirmektedir. Bürokratik durgunluk bu güçlükleri daha da artırmakta; film eğitimde yenileşmeyi ve gelişmeyi bastıran, anlamlı öğrenmeden çok düzeni önceleyen katı bir devlet sistemini tasvir etmektedir. Öğretmenler kendilerine çok az destek sunan sert bir yapı içinde hareket etmek mecburiyetinde bırakılmakta ve güçsüzleşmektedir. Film ayrıca kır bölgelerinde insani gelişmişlik eksikliğini vurgulamakta; devletin ihmali yoksulluk döngülerini ve ekonomi bakımından eşitsizlikleri sürdürmektedir. Sonuç olarak *Çalıkuşu* ülke ölçeğindeki modernleşme çabasını yansıtmakta; eğitimde ve bütünlüklü olarak toplumda ilerleme ile yenileşmeyi engelleyen sistem aksaklıklarını görünür kılmaktadır.

Tabakaların tamamına bakıldığında *Çalıkuşu* öğretmen merkezli fakat ekolojik bakımdan ağır yükler taşıyan bir eğitim dünyası sunmaktadır. Bu dünyada Feride'nin direnci ve mesleki yeterliliği bürokratik yetersizlik, cinsiyet eşitsizliği, yoksulluk ve ahlaki çözülme tarafından sürekli sınırlandırılmaktadır. Film eğitimin yalnızca sınıf sınırları içinde anlaşılamayacağını göstermektedir; çünkü aile, topluluk ve ülke şartları öğretmenin meslek hayatını doğrudan şekillendirmektedir. Bu bakımdan *Çalıkuşu* kişiye ait adanmışlığın güçlü yapı sınırlılıklarıyla birlikte var olduğu çok tabakalı bir ekolojik model sunmaktadır.

Hababam Sınıfı: Tükenmiş Bir Okul (1975)

1975 yılında gösterime giren *Hababam Sınıfı* dönemin Türk eğitimindeki sistem aksaklıklarını yansıtan fonksiyonsuz bir eğitim çevresini eleştirel biçimde tasvir etmektedir. Zumbo'nun ekolojik modeli aracılığıyla bakıldığında film ağırlıklı olarak öğretmen, sınıf ve okul konteksti tabakasını öne

çıkarmakta ve kendine özgü bir tükenmiş okul modeli sunmaktadır. Özel Çamlıca Lisesi yatılı bir okul olarak tasvir edildiği için paydaş davranışları neredeyse bütünüyle okula ilişkin roller ve kurum içi etkileşimler içinde temsil edilmektedir. Bu bakımdan filmde kişiye ait gibi görünen kararlar veya eğilimler dahi bağımsız bir şahsi alanın ifadeleri olarak değil; öğretmen, öğrenci, yönetici veya okul çalışanı gibi paydaş rollerinin uzantıları olarak kurulmaktadır. Bu doğrultuda söz konusu davranışlar müstakil bir şahsi alanın parçası olarak değil; sınıf uygulamaları, okul yönetimi ve paydaş ilişkileri üzerinden yorumlanmıştır. Bu sebeple film öğretmen, sınıf ve okul konteksti tabakası içinde çözümlenmiştir. Bu çözümlemeden geliştirilen ekolojik model dördüncü şekilde (Şekil 4) sunulmuştur.

Sınıf Yönetimi. Film kurum ihmali ve ilgisizliğin ağırlığı altında gelenekli sınıf yönetimi metotlarının çöktüğü karmaşık bir disiplin iklimi tasvir etmektedir. Disiplin cezası etkisizdir; çünkü hem öğretmenler hem de öğrenciler eğitimin değerine ilişkin inançlarını büyük ölçüde yitirmiştir. Öğretmenlerin kullandığı alay, küçük düşürme ve belirli öğrencileri hedef alma ile belirginleşen otoriter dil bu vaziyeti daha da ağırlaştırmaktadır. Otoritenin çözülüşü en açık biçimde öğretmenlerin otoriterlik ile ilgisizlik arasında gidip gelmesinde görülmektedir. Bu vaziyet daha geniş ölçekte etkisiz bir yönetim düzenini yansıtmaktadır. Öğretmenler zaman zaman övgüye ve öğüt vermeye başvursa da bu girişimler çoklukla "sen dili" kullanımı ve tehditler gibi daha baskın negatif etkileşimler tarafından etkisizleştirilmektedir.

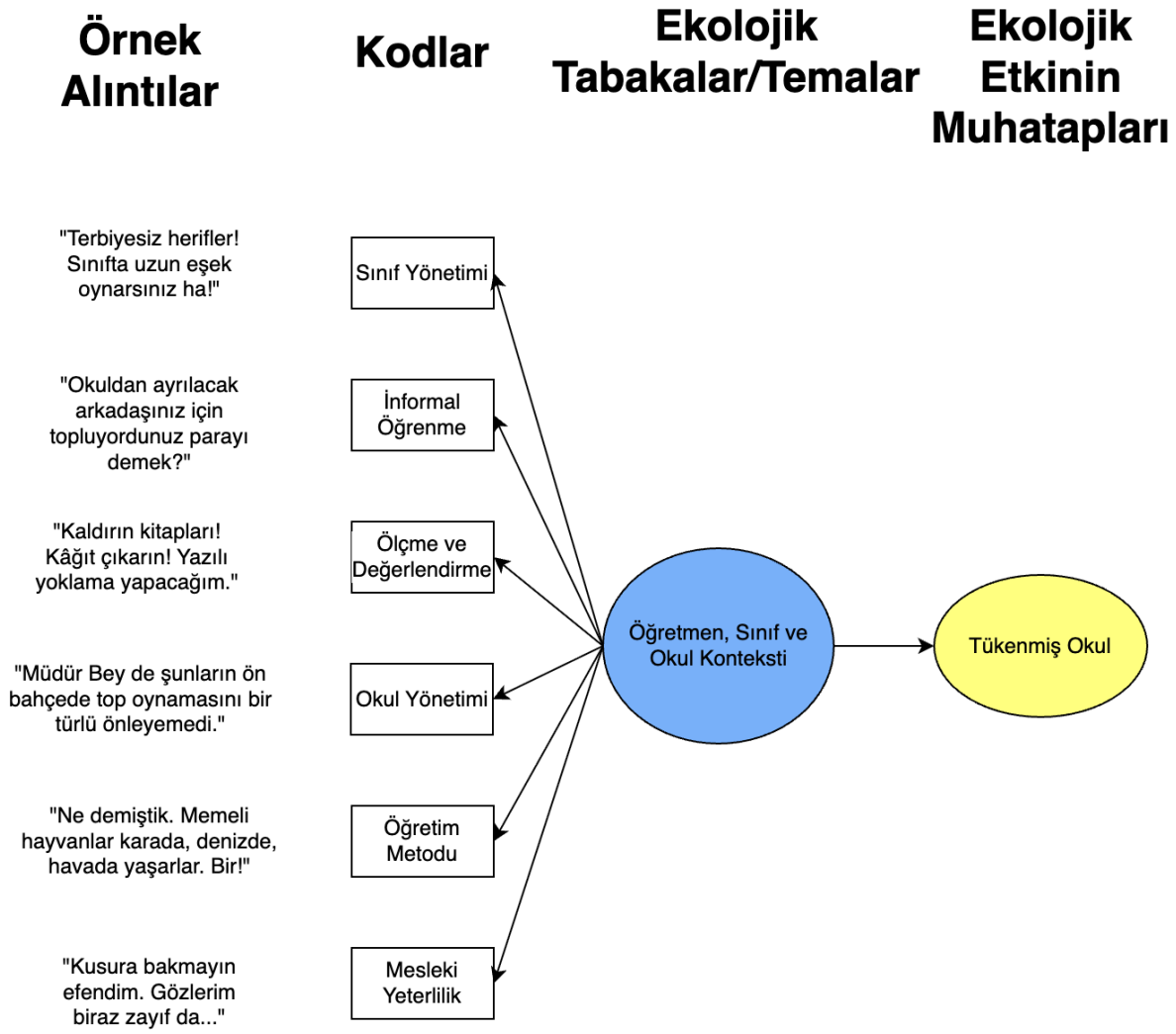

Şekil 4. *Hababam Sınıfı*'nın Ekolojik Modeli. Renkler: Sarı okul için, mavi ekolojik modelin tabakaları/temaları için, renksiz dörtgenler analizden elde edilen kodlar içindir.

İnformal Öğrenme. Belirtilen düzensiz okul çevresi içinde informal öğrenme kendine has bir rol üstlenmekte; çoğu zaman adalet, dürüstlük, idealizm, saygı, vefa ve yardımlaşma gibi değerleri beslemektedir. Bununla beraber ilgili idealler söz konusu değerlerin tutarlı biçimde korunmadığı bozulmuş bir sistemle yan yana durmaktadır. Öğrenciler çeşitli kopya ve hile yollarına başvurmakta, çoğu zaman eğitim sürecini zayıflatmalarına yardımcı olan okul çalışanlarından Hafize Ana gibi kişilerin desteğini almaktadır. Formal ve informal eğitim düzenleri arasındaki bu ikilik okulun içine işlemiş ahlaki açmazları görünür kılmaktadır. Ahlaki gelişimi desteklemesi beklenen okul dışı öğrenme çevresi okulun geneline yayılan bozulmuşluk tarafından lekelenmektedir.

Ölçme ve Değerlendirme. *Hababam Sınıfı*'ndaki değerlendirme uygulamaları davranışçı yaklaşımın belirgin örnekleri arasında yer almakta ve neredeyse bütünüyle hatırlama seviyesindeki ölçmeye odaklanmaktadır. Filmde hem sözlü hem de yazılı ölçme süreçlerine başvurulmakta; ancak bu değerlendirmelerin amacı çoğu zaman bir şekil şartına indirgenmektedir. Öğrenciler personelin bilgisi dâhilinde, hatta zaman zaman desteğiyle sık sık kopya çekmekte; bu vaziyet ölçme süreçlerini anlamları bakımından geçersiz hâle getirmektedir. Eleştirel düşünmeyi geliştirmeyen ezber vurgusu ise okulun dile getirilen eğitim amaçları ile fiilî öğrenme çevresi arasındaki kopukluğu daha da derinleştirmektedir.

Mesleki Yeterlilik. Filmde öğretmenler fiziki olarak okulda ve sınıfta varlık gösteren; fakat zihnen rollerinden kopmuş kişiler olarak tasvir edilmektedir. Meslek ahlakı ve sınıf yönetimi yeterliliğindeki eksiklik film boyunca açık biçimde görülmekte, okulun tamamı ihmal ve kayıtsızlık havasını beslemektedir. Bu mesleki yetersizlik okulun fonksiyonsuzluğunun temel sebeplerinden biridir. Öğretmenlerin sınıflarını yönetememesi ve öğrencilerle etkili biçimde ilişki kuramaması okul kontekstini dağınık ve denetimsiz hâle getirmektedir.

Okul Yönetimi. Filmin okul yönetimi tasviri kurum işleyişindeki bozulmaya yöneltilmiş keskin bir eleştiri niteliğindedir. Müdür öğrencilerin iyiliğinden çok mali işleyiş ve şahsi çıkarla ilgilenen bir figür olarak sunulmaktadır. İş bölümü ve mesleki yönlendirme ihmal edilmekte; bu vaziyet öğretmenler arasında mesleki tükenmişlik havası oluşturmaktadır. Okulun kurum kültürü ilgisizlik, yozlaşma ve verimsizlik üzerine kuruludur. Eğitim başarısı ne beklenmekte ne de öncelenmektedir. Film okul içinde sağlıklı bir yönetim ve liderlik anlayışının bulunmadığını vurgulamakta; bu eksiklik öğrenme ekolojisinin daha da bozulmasına yol açmaktadır.

Şiddet. *Hababam Sınıfı*'nda şiddet müdür, öğrenciler ve öğretmenler arasındaki saldırganlık örnekleriyle yinelenen bir tema olarak karşımıza çıkar. Yaygın şiddet okulun çöküşünün hem belirtisi hem de sebeplerinden biridir. Otoriteye itaat talep edilmekte; fakat otoriteye saygı bulunmamaktadır. Bunun sonucunda gerçek katılımın ve disiplinin yerini şiddet ve zorlama almaktadır. Film düzeni sağlamanın temel araçlarının korku ve sindirme hâline geldiği karanlık bir okul manzarası çizmekte; bu vaziyet öğrencileri öğrenme sürecinden daha da uzaklaştırmaktadır.

Öğretim Metotları. *Hababam Sınıfı*'nda öğretim metotları sınırlı ve eskimiş yapıdadır. Soru-cevap uygulamaları ile sunuş yoluyla öğretime yoğun biçimde dayandırılmaktadır. Yaratıcılığın eksikliği ve öğrencileri daha yenilikçi veya etkileşimli öğrenme yaklaşımlarıyla sürece katamama hâli okulun sistem seviyesindeki problemlerini görünür kılmaktadır. Yaratıcı drama gibi etkinliklerin düzenlenmemesi veya öğrencilerin anlamlı tartışmalara dâhil edilmemesi katı ve ilham vermeyen öğretim çerçevesini pekiştirmektedir.

Bulguların tamamı ele alındığında *Hababam Sınıfı* eğitim süreçlerinin neredeyse tamamının kurum işleyişindeki bozulma tarafından kuşatıldığı bir okul tasviri sunmaktadır. Sınıf yönetimi, informal öğrenme, ölçme ve değerlendirme, öğretim metotları, şiddet ve okul yönetimi; davranışçı alışkanlıklar, mesleki kopuş ve sistem çöküşüyle belirginleşen bir tükenmiş okul modeli oluşturmak üzere birleşmektedir. Bu filmde model öncelikle okul temelli ekolojik faktörlerden kurulmuştur; çünkü film okul dışı şartları sistemli biçimde çözümlemeye yetecek veri sunmamaktadır. Film tek tek eğitim problemleri göstermekten ziyade okulun kendisini bozulmanın merkezî ekolojik kaynağı olarak tasvir etmektedir.

Hakkâri'de Bir Mevsim: Çetin Bir Çevrede İzole Bir Öğretmenin Mücadelesi (1983)

Hakkâri'de Bir Mevsim Türkiye'nin güneydoğusunda uzak bir köye gönderilen bir öğretmenin karşılaştığı güçlükleri etkileyici biçimde tasvir etmektedir. Film Zumbo'nun ekolojik çerçevesi aracılığıyla kişiye ait özelliklerden toplum seviyesindeki faktörlere kadar uzanan farklı ekoloji tabakalarının öğretmenin tecrübelerini ve eğitim çevresini nasıl şekillendirdiğini göstermektedir. Ekolojik modelin dört tabakası olan şahsi karakter; öğretmen, sınıf ve okul konteksti; aile ve okul dışı çevre; eğitim sistemi, devletin ve milletin karakteri bu izole çevrede öğretmenin mücadelesini etkileyen sunan faktörleri çözümlemek için kullanılmıştır. Oluşturulan model beşinci şekilde (Şekil 5) sunulmaktadır.

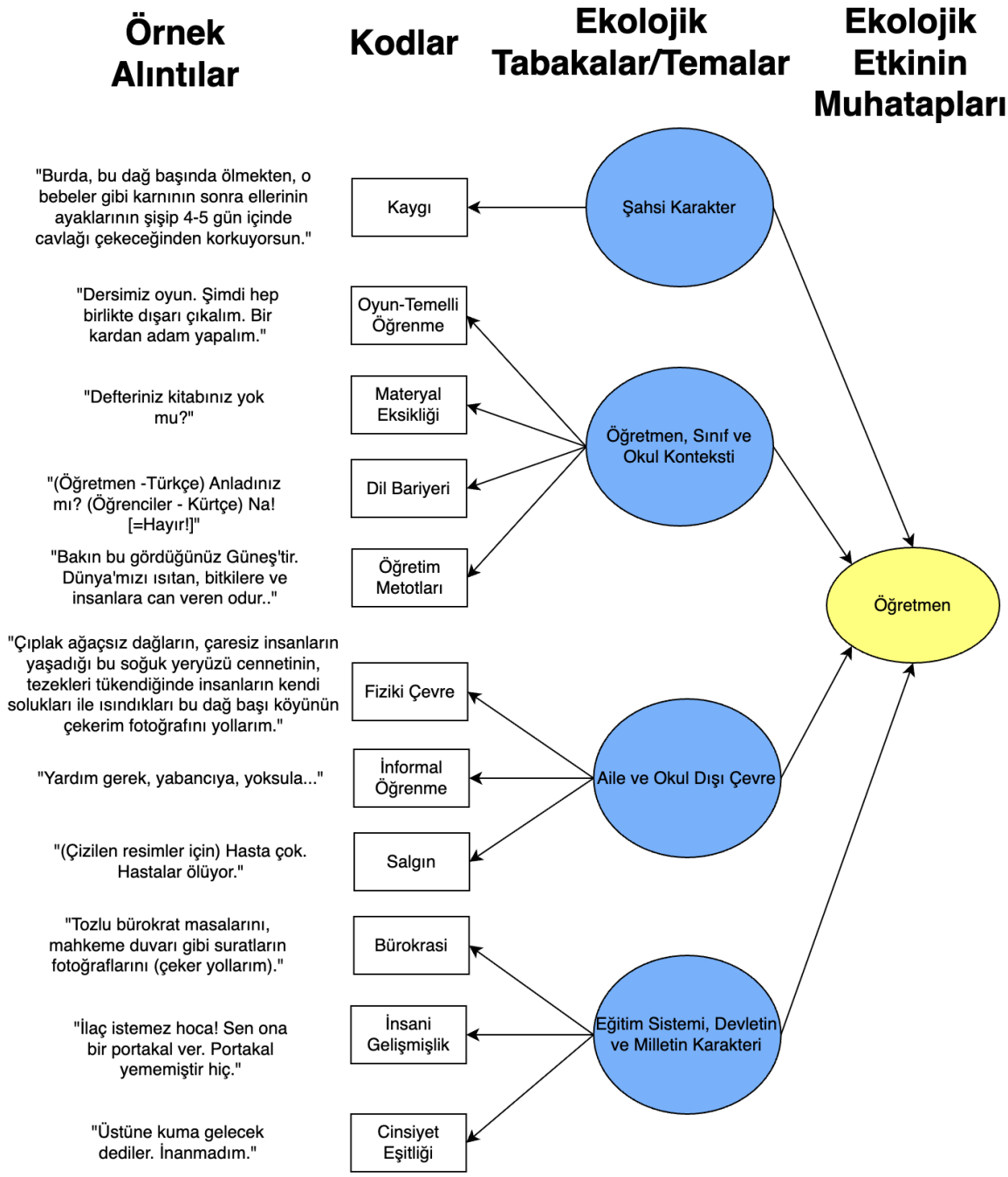

Şekil 5. *Hakkâri'de Bir Mevsim*'in Ekolojik Modeli. Renkler: Sarı öğretmenler için, mavi ekolojik modelin tabakaları/temaları için, renksiz dörtgenler analizden elde edilen kodlar içindir.

1. Tabaka: Şahsi Karakter. *Hakkâri'de Bir Mevsim*'de öğretmenin kişiye ait özellikleri öncelikle tanımadığı ve izole bir çevreye yerleştirilmesi sonucunda yaşadığı yoğun kaygı tarafından şekillenmektedir. Kır bölgesindeki hayata uyum sağlamanın ağır güçlükleri, yalnızlık hissi ve kültür farklılıklarıyla birleşerek öğretmenin mesleki ve şahsi tecrübesinin büyük kısmını belirleyen derin bir kaygı meydana getirmektedir. Film öğretmeni köyün sert gerçeklerine hazırlıksız biri olarak tasvir etmektedir. Şehir kökenli oluşu yerel âdetleri, dil engellerini ve ağır fiziki şartları kavrama ve bunlarla baş etme sürecini güçleştirmektedir. Bu yeni çevrenin doğurduğu kaygı yalnızca şahsi değil, aynı zamanda meslekidir; çünkü öğretmen vazifesini etkili biçimde yerine getirip getiremeyeceğini sürekli sorgulamaktadır. Kültür şoku ve yabancılaşma duygusu kaygısını daha da artırmakta, onu hem topluluktan hem de öğrencilerinden duygu yönünden uzaklaştırmaktadır.

2. Tabaka: Öğretmen, Sınıf ve Okul Konteksti. *Hakkâri'de Bir Mevsim*'de sınıf ve okul çevresi temel eğitim malzemelerinin ciddi biçimde eksik olduğu, fiziki imkânların yetersiz kaldığı ve yönetim desteğinin asgari seviyede bulunduğu bir yapı sergilemektedir. Öğretmen fiziki ve duygu yönünden yıpratıcı bir çevrede sınıfını yönetmek mecburiyetinde kalmaktadır. Sert hava şartları, bakımsız okul binası ve düzenli işleyen bir eğitim sisteminin yokluğu güç bir öğrenme çevresi meydana getirmektedir. Sınıf yönetimi özellikle zordur; çünkü öğretmen film boyunca yinelenen bir problem olarak dil engeliyle baş etmek mecburiyetindedir. Öğrencilerin çoğu ilk dil olarak Kürtçe konuşurken öğretmen Türkçe iletişim kurmakta, bu vaziyet etkili öğrenme için ciddi bir engel oluşturmaktadır. Eğitim malzemelerinin eksikliği süreci daha da ağırlaştırmakta ve öğretmenin öğrencileri anlamlı öğrenme süreçlerine katma gücünü sınırlandırmaktadır. Film ayrıca öğretmenin çok az destek sunan bir çevrede mesleki yeterliğini koruma mücadelesini göstermekte ve kır bölgesinde yapılan eğitimde daha geniş bir sistem problemine işaret etmektedir. Bu zeminde kullanılabilen sınırlı öğretim metotları davranışçı yaklaşımı pekiştirmekte, ezbere öğrenme ve temel soru-cevap teknikleri öne çıkmaktadır. Öğretmenin daha ilgi çekici öğretim yolları uygulama çabaları kaynak yetersizliği ve okulun ülke seviyesindeki eğitim yeniliklerinden kopuk oluşu sebebiyle engellenmektedir. Bu tabaka uzak bölgelerde maddi ve kurum kaynaklı sınırlılıkların eğitim süreci üzerindeki derin etkisini görünür kılmaktadır.

3. Tabaka: Aile ve Okul Dışı Çevre. Okul dışındaki daha geniş ekolojik zemin hem öğretmenin hem de öğrencilerin tecrübelerini şekillendirmede mühim bir rol oynamaktadır. Film yerel halkın karşı karşıya kaldığı ekonomik güçlükleri canlı biçimde tasvir etmekte; yoksulluğun yaygın olduğu ve temel ihtiyaçlara erişimin sınırlı kaldığı bir çevre sunmaktadır. Bu ekonomi ve çevre şartları öğrencilerin eğitime katılımını doğrudan etkilemektedir. Öğrenciler çoğu zaman aile sorumlulukları ve hayatta kalma ihtiyaçlarıyla meşgul olmakta, akademik uğraşlara çok az alan kalmaktadır. Öğretmen ayrıca şehirli değerleriyle çatışan kültür normlarıyla, özellikle cinsiyet rolleri, aile yapıları ve çok eşlilik gibi gelenek uygulamalarıyla yüzleşmektedir. Bu kültür dinamikleri onu topluluktan daha da uzaklaştırmakta ve yerel topluma uyum sağlama çabalarını güçleştirmektedir. Ailenin ve daha geniş topluluğun ekolojik tesiri öğretmenin verimli bir eğitim çevresi kurma girişimlerinin önünde engeller meydana getirmektedir; çünkü öğrenciler ailelerinin toplum ve kültürden kaynaklı uygulamalarından güçlü biçimde etkilenmektedir.

4. Tabaka: Eğitim Sistemi, Devletin ve Milletin Karakteri. Toplum seviyesinde *Hakkâri'de Bir Mevsim* köyün uzak ve izole yapısından doğan güçlükleri öne çıkarmakta; bu vaziyet eğitim çabalarını ciddi biçimde sekteye uğratmaktadır. Film coğrafya ile toplum ve kültür faktörleri tarafından şekillenen yerel yapının eğitim hedeflerine ulaşmayı nasıl geciktirdiğini göstermektedir. Topluluğun kendine özgü kültür özellikleri ve yerel dinamikleri standart eğitim uygulamalarını hayata geçirmeyi güçleştiren engeller meydana getirmektedir. Bölgedeki toplum ve kültür farklılıkları öğretmenin alışkın olduğu şehir çevresinden farklı olan yerel âdetlere ve dillere uyum sağlama mücadelesinde görünür hâle gelmektedir. Bununla birlikte film ayrışmalara odaklanmaktan ziyade bu ekolojik farklılıkların, hem toplum hem de kültür bakımından, öğretmenin öğrencileri ve toplulukla bağ kurma çabaları için kendine has güçlükler doğurduğunu göstermektedir.

Temaların tamamından elde edilen örüntüye bakıldığında *Hakkâri'de Bir Mevsim* eğitimi izolasyon, maddi yoksunluk ve toplum-kültür mesafesi tarafından şekillenen bir mücadele olarak

sunmaktadır. Bütün ekolojik tabakalar boyunca öğretmenin kaygısı, kaynak bakımından yetersiz okul zemini, topluluğun ağır yaşama şartları ve daha geniş bölge eşitsizlikleri birbiriyle etkileşime girerek eğitim uygulamalarını sınırlandırmaktadır. Bu sebeple film kır bölgesinde eğitimi şahsi, kurum kaynaklı ve makro ölçekli güçlüklerin eş zamanlı baskısıyla tarif eden bir ekolojik model kurmaktadır.

Zıkkımın Kökü: Öğrencilerin Eğitim Hayatının Ekolojik Arka Planı (1993)

Muzaffer İzgü'nün romanından uyarlanan *Zıkkımın Kökü* ekonomi ve toplumla ilgili unsurların bir öğrencinin eğitim tecrübesini nasıl etkilediğini güçlü biçimde tasvir etmektedir. Zumbo'nun ekolojik modeli aracılığıyla filmin baş karakteri Muzaffer'in hayatı dört tabaka üzerinden incelenmiştir: şahsi karakter; öğretmen, sınıf ve okul konteksti; aile ve okul dışı çevre; eğitim sistemi, devletin ve milletin karakteri. Oluşturulan model altıncı şekilde (Şekil 6) sunulmuştur.

1. Tabaka: Şahsi Karakter. Muzaffer'in karakterinin merkezinde güçlü bir okuma sevgisi bulunmaktadır. Bu özellik onun eğitim yolculuğunu etkileyen mühim bir şahsi özellik olarak öne çıkmaktadır. Zorlu ekonomi ve toplum şartlarına rağmen Muzaffer'in bilgiye ve kitaplara duyduğu tutku onun okul başarısı için itici bir güç oluşturmaktadır. Öğrenme ve zihnen gelişme yönündeki bu iç motivasyon karşılaştığı çok sayıdaki engeli aşabilmesinde belirleyici bir faktör hâline gelmektedir. Bu şahsi özellik karşı karşıya kaldığı dış güçlüklerle keskin bir zıtlık oluşturmakta ve ağır engellere rağmen eğitimini sürdürme gücünde merkezî bir rol oynamaktadır. Film öğrencinin öğrenme sevgisi gibi kişiye ait özelliklerin güçlükler karşısında bir direnç kaynağı olabileceğini vurgulamaktadır. Bununla birlikte bu şahsi özellik onun akademik potansiyelini zayıflatma tehdidi taşıyan ekonomi ve toplum güçlükleri tarafından sürekli sınanmaktadır. Bu tabaka motivasyon ile dış faktörler arasındaki karmaşık ilişkiyi göstermekte; Muzaffer'in eğitime duyduğu tutkunun hem baş etme yolu hem de başarısını harekete geçiren bir güç olarak işlediğini ortaya koymaktadır.

2. Tabaka: Öğretmen, Sınıf ve Okul Konteksti. *Zıkkımın Kökü*'nde okul 1990'lı yıllarda Türk eğitim sisteminin, özellikle yeterli destekten yoksun kır bölgelerindeki okulların, sistem problemlerini yansıtmaktadır. Film, sınıfı öğrencilerin ezber ve tekrara dayanan sıkı davranışçı öğretim metotlarına tabi tutulduğu bir yer olarak tasvir etmektedir. Sözlü ve yazılı değerlendirmeler öğrencilerin eleştirel düşünme veya yaratıcılık göstermelerinden çok bilgiyi hatırlama güçlerine dayanmaktadır. Bu eğitim anlayışı öğrencilerin zihnî gelişme imkânlarını sınırlandırmaktadır. Film öğrencilerin kendi öğrenmelerinin aktif katılımcıları olarak değil, bilginin pasif alıcıları olarak görüldüğü öğretim anlayışını ve öğretimde yenileşme eksikliğini eleştirmektedir. Filmdeki öğretmenler iyi niyetli olsalar da disiplini ve ezbere öğrenmeyi daha bütünlüklü bir eğitim tecrübesinin önüne koyan sistem tarafından sınırlandırılmaktadır. Muzaffer'in sınıf içi etkileşimleri öğretilenlerle öğrencilerin gerçek hayat tecrübeleri arasındaki kopukluğu görünür kılmakta ve bu vaziyet onların öğrenme sürecinden uzaklaşmasına ayrıca katkı sunmaktadır. Bu güçlüklere rağmen sınıf Muzaffer için nispeten istikrarlı bir alan fonksiyonu da üstlenmektedir. Onun okuma ve öğrenme sevgisi katı bir eğitim sisteminin sınırları içinde de olsa burada beslenmektedir. Bu tabaka öğretim metotları sınırlı kaldığında dahi sınıf ekolojisinin öğrencinin eğitim hayatı üzerindeki ehemmiyetini ortaya koymaktadır.

3. Tabaka: Aile ve Okul Dışı Çevre. Muzaffer'in ailesinin ve içinde yaşadığı çevrenin ekonomi ve toplum gerçekleri onun eğitim tecrübesini şekillendirmede mühim bir rol oynamaktadır. Yoksulluk filmde yinelenen bir tema olarak öne çıkmakta; Muzaffer'in ailesi temel ihtiyaçları karşılamakta dahi zorlanırken onun akademik uğraşlarını desteklemek ikinci planda kalmaktadır. Muzaffer hane gelirine katkı sağlamak için okul dışında çalışmak mecburiyetinde kalmakta; bu vaziyet derslerine odaklanma gücünü sınırlandırmaktadır. Okul ve çalışma hayatının oluşturduğu bu çift yönlü yük ciddi bir güçlük meydana getirmekte; Muzaffer evdeki sorumlulukları ile okulda başarılı olma isteği arasında sürekli sıkışmaktadır. Film daha geniş topluluk zeminini de tasvir etmekte; eğitimin çoğu zaman ailenin acil ekonomik ihtiyaçları karşısında ikinci planda görüldüğünü göstermektedir. Bununla birlikte Muzaffer bütün bu engellere rağmen yerel kütüphane gibi resmî okul çevresinin dışındaki alanlarda öğrenme fırsatları bulmaktadır. Bu informal öğrenme çevresi onun zihnî ilgilerini sürdürmesi için bir çıkış yolu sağlamakta; topluluk kaynaklarının kimi zaman ekonomi ve toplum güçlüklerinin negatif etkilerini hafifletebileceğini göstermektedir.

Tabakalardan oluşan tabloya bütünlüklü bir gözle bakıldığında *Zıkkımın Kökü* bir öğrencinin eğitim hayatının şahsi dayanıklılık ile ekonomi bakımından yoksunluk arasındaki etkileşme tarafından nasıl şekillendirildiğini ortaya koymaktadır. Muzaffer'in okuma sevgisi onun motivasyonunu ayakta tutsa da film katı okul uygulamalarının, yoksulluğun, aile sorumluluklarının ve okul dışındaki sınırlı imkânların eğitim yolunu sürekli biçimde şekillendirdiğini ve daralttığını göstermektedir. Bu bakımdan film yapı yönünden dezavantaj altında dayanıklılığa dayanan öğrenci merkezli bir ekolojik model sunmaktadır.

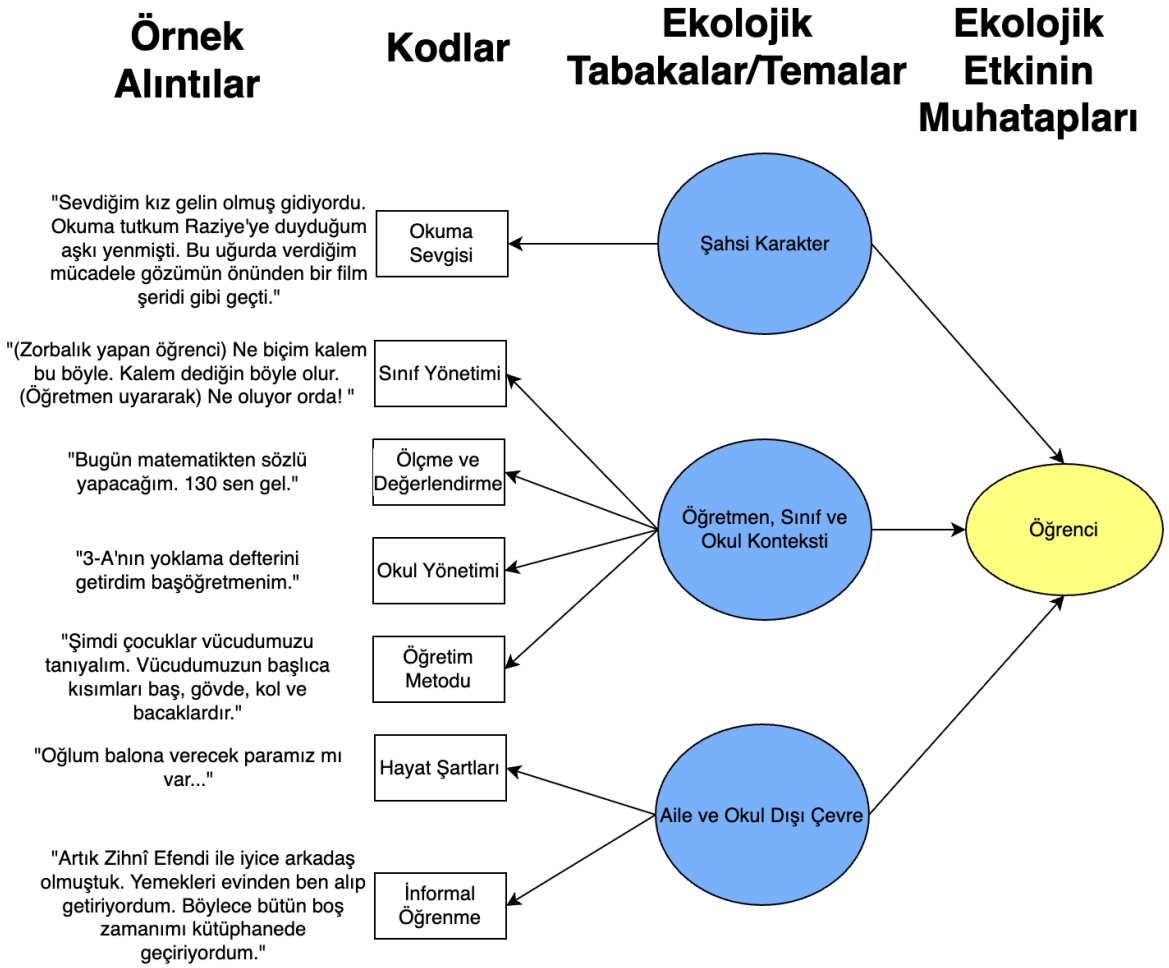

Şekil 6. *Zıkkımın Kökü*'nün Ekolojik Modeli. Renkler: Renkler: Sarı öğrenciler için, mavi ekolojik modelin tabakaları/temaları için, renksiz dörtgenler analizden elde edilen kodlar içindir.

İki Dil Bir Bavul: Çok Dilli Bir Zeminde Eğitimdeki Güçlüklerin Çerçevesi (2008)

İki Dil Bir Bavul Türkiye'nin güneydoğusunda ağırlıklı olarak Kürtçe konuşulan ve millî öğretim programının Türkçe yürütüldüğü bir bölgede vazife alan öğretmenin karşılaştığı eğitim güçlüklerini ortaya koymaktadır. Filmin Zumbo'nun ekolojik modeli aracılığıyla çözümlenmesi şahsi karakter; öğretmen, sınıf ve okul konteksti; aile ve okul dışı çevre; eğitim sistemi, devletin ve milletin karakteri olmak üzere dört tabakanın filmde tasvir edilen eğitim sürecini şekillendirmek üzere nasıl etkileşime girdiğini incelemektedir. Oluşturulan model yedinci şekilde (Şekil 7) sunulmuştur.

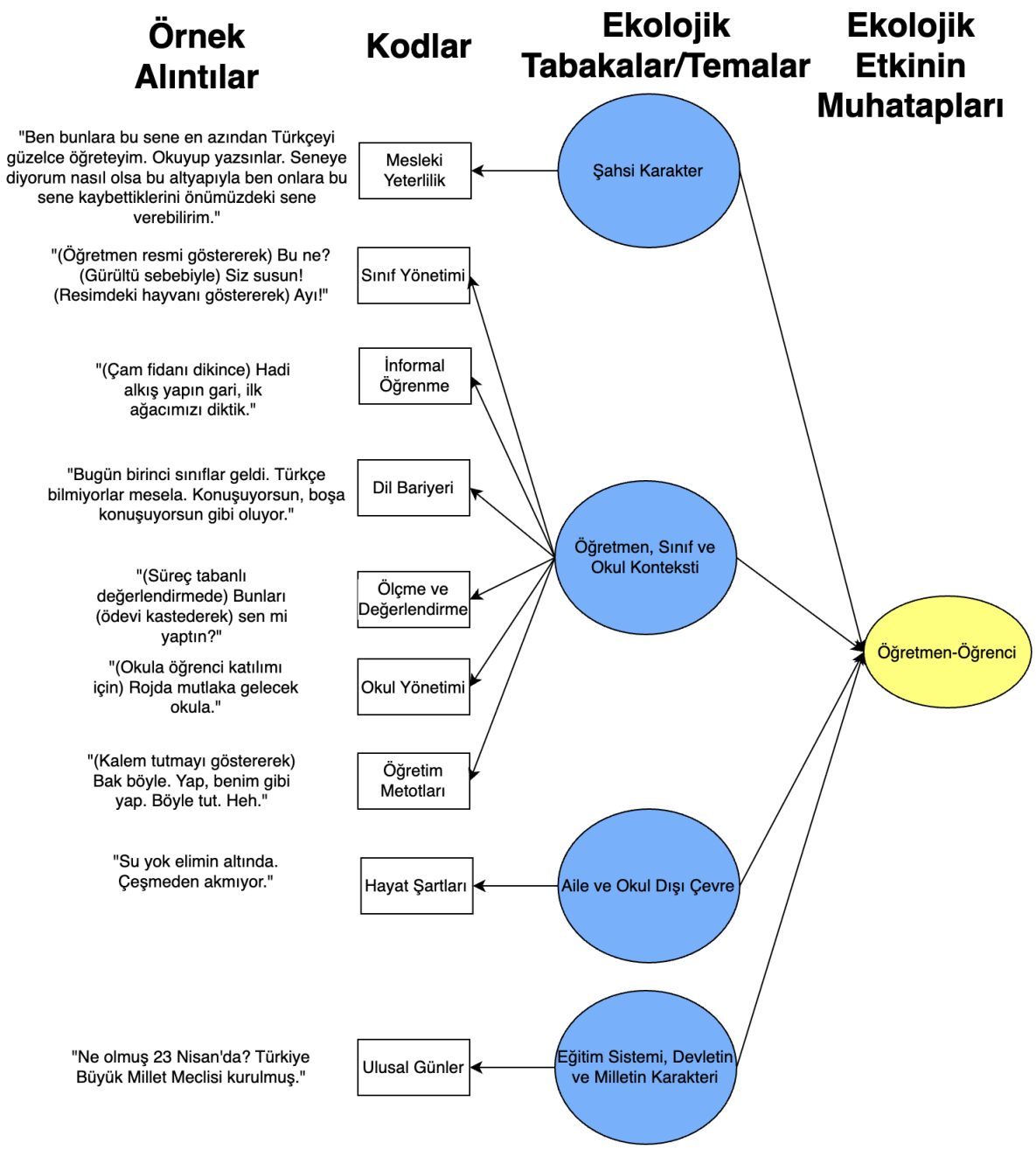

Şekil 7. *İki Dil Bir Bavul*'un Ekolojik Modeli. Renkler: Sarı öğretmen ve öğrenciler için, mavi ekolojik modelin tabakaları/temaları için, renksiz dörtgenler analizden elde edilen kodlar içindir.

1. Tabaka: Şahsi Karakter. Bu tabakada öğretmenin kişiye ait özellikleri çok dilli sınıf çevresinde yol alabilme gücünün ayrılmaz bir parçası olarak öne çıkmaktadır. Film uzak ve tanımadığı bir çevreye gönderilmesine rağmen öğretmenin mesleki yeterliliğini ve vazifesine bağlılığını vurgulamaktadır. Böylesine güç bir zeminde öğretme isteği öğretmenlik şuurunun güçlü olmasından kaynaklanmaktadır; ancak film bu vaziyetin öğretmen üzerinde meydana getirdiği psikolojik yükü de görünür kılmaktadır. Dil engeli öğretmenin çabalarını zorlaştırdıkça yaşadığı gerilim artmakta ve izole bölgelerde vazife alan eğitimcilerin taşıdığı duygu yükü açığa çıkmaktadır. Bu tabaka sınıftaki dil ve kültür güçlüklerini ele almada şahsi dayanıklılığın ve mesleki yeterliğin ehemmiyetini göstermektedir.

2. Tabaka: Öğretmen, Sınıf ve Okul Konteksti. *İki Dil Bir Bavul*'da sınıf çevresi sınırlı kaynaklar ve yönetim desteği eksikliğiyle belirginleşmektedir. Öğretmen görünür bir bürokratik denetimin bulunmadığı izole bir zeminde çalışmaktadır. Bu vaziyet onu olağan öğretmenlik vazifelerinin ötesinde birçok sorumluluğu aynı anda üstlenmeye zorlamaktadır. Bu şartlar uzak bölgelerde vazife alan

öğretmenlerin karşılaştığı daha geniş sistem güçlüklerini yansıtmaktadır. Bu sınırlılıklar sebebiyle filmde tasvir edilen öğretim metotları ve değerlendirme süreçleri davranışçı yaklaşımın etkisi altındadır. Öğretmen sınıf yönetiminde sık sık "sen dili" kullanmaktadır. Bölgede eğitim uygulamalarına henüz tam olarak yerleşmemiş olan yapılandırmacı yaklaşımın izi sınırlı görünmektedir. Bu tabaka kaynak ve destek yapılarındaki eksikliğin yenilikçi öğretim uygulamalarının imkânını nasıl daralttığını ve ezbere dayalı öğrenme odağını nasıl sürdürdüğünü göstermektedir.

3. Tabaka: Aile ve Okul Dışı Çevre. Öğrencilerin aile çevrelerindeki ekonomi ve toplum gerçekleri onların eğitim tecrübelerinde mühim bir rol oynamaktadır. Yoksulluk yaygın bir mesele olarak öğrencilerin eğitim kaynaklarına erişimini sınırlandırmakta ve sınıfa tam olarak katılma yeterliliklerini etkilemektedir. Evde öğrenciler aileden gelen dilleri olan Kürtçenin içinde yaşarken okulda kullanılan dil Türkçedir. Bu vaziyet kültür ve dil bakımından bir kopukluk meydana getirmektedir. Oluşan çift dilli gerçeklik öğrencilerin okul başarısını daha da güçleştirmekte; öğrenciler ev hayatı ile okul hayatı arasındaki açıklığı kapatmaya çalışmaktadır. Bu güçlüklere rağmen film öğretmene saygı gibi bazı kültürel değerlerin pozitif bir öğrenme ekolojisi kurulmasını desteklediğini göstermektedir. Böylece öğrenciler karşılaştıkları engellere rağmen eğitimle ilişki kurabilmektedir.

4. Tabaka: Eğitim Sistemi, Devletin ve Milletin Karakteri. *İki Dil Bir Bavul*'da millî öğretim programının uygulanması öğrencilerin tecrübelerini şekillendirmede merkezî bir rol oynamaktadır. Bir yandan Türk eğitim sistemi Kürtçe konuşan öğrencileri ikinci dilleri olarak Türkçe ile karşılaştırmakta; bu süreç onların millî kültüre katılmalarına ve daha geniş millî eğitim çerçevesinde yer alabilmek için gerekli dil becerilerini kazanmalarına yardım etmektedir. Öğrenciler Türkçeyle karşılaşarak ülkenin kültür ve toplum normlarını tanımaktadır. Film 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'nın kutlanması gibi etkinlikler aracılığıyla bu tür uygulamaların öğrencilerin ortak gelenek ve değerlere sahip daha geniş bir millî topluluğun parçası olduklarını hatırlatan kültür temas noktaları olarak işlediğini göstermektedir.

Belirtilen noktaların yanında film çok dilli bir zeminde millî öğretim programının uygulanması sırasında ortaya çıkan güçlükleri de vurgulamaktadır. Öğretmen bütün çabasına rağmen öğretim yılı başında Türkçeyi çok az bilen veya hiç bilmeyen öğrencilerin dil ihtiyaçları sebebiyle programı aynen uygulamakta zorlanmaktadır. Millî öğretim programını sıkı biçimde izlemek yerine Türkçeyi ikinci dil olarak öğretmeye yönelmek mecburiyetinde kalmakta; çünkü öğrencilerin okul başarısı için öncelikli ihtiyaç bu eksende ilerlemektedir. Millî program birlik duygusunu ve kültür bütünleşmesini geliştirmeyi hedeflese de programın sınıftaki dil gerçeklerine uyarlanmasındaki esneklik eksikliği hem öğretmen hem de öğrenciler için ciddi engeller meydana getirmektedir.

Bulguların tamamı birlikte ele alındığında *İki Dil Bir Bavul* çok dilli kır bölgesi zemininde eğitimin şahsi adanmışlık, sınırlı okul kaynakları, yoksulluk ve millî dil politikası arasındaki etkileşimle şekillendiğini göstermektedir. Film öğretmenin mesleki rolünün öğretimle sınırlı kalmadığını; uyum sağlama, aracılık etme ve dil bakımından eşitsiz bir zeminde ayakta kalma çabalarını da içerdiğini ortaya koymaktadır. Bu anlamda filmin ekolojik örüntüsü yapılandırmacı beklentiler ile uygulamadaki davranışçı gerçeklikler arasındaki gerilim üzerine kuruludur.

Okul Tıraşı: Şiddet Okulu (2021)

Okul Tıraşı (2021) şiddetin yönetimden öğrencilere kadar her seviyeye yayıldığı bir yatılı okulun sarsıcı tasvirini sunmaktadır. Film Zumbo'nun ekolojik modeli aracılığıyla çevrenin, kurum uygulamalarının ve toplum faktörlerinin şiddet ve ihmal kültürüne nasıl katkı sunduğunu; bunun nihayetinde hem öğretmenleri hem de öğrencileri nasıl etkilediğini incelemeye imkân vermektedir. Oluşturulan model sekizinci şekilde (Şekil 8) sunulmuştur.

1. Tabaka: Şahsi Karakter. *Okul Tıraşı*'nda hem öğretmenler hem de öğrenciler yatılı okulun sert çevresi tarafından şekillenen şahsi özellikler sergilemektedir. Öğretmenler rollerinin talepleri altında ezilen ve duygu bakımından geri çekilmiş kişiler olarak tasvir edilmekte; bu vaziyet onların mesleki yeterliklerini zayıflatmakta ve tükenmişlik belirtilerine yol açmaktadır. Okul çevresi öğretmenlerde gerilim ve yılgınlık meydana getirmekte; bunun sonucunda öğrencilerine yönelik motivasyon ve

anlayış eksikliği ortaya çıkmaktadır. Tükenmişlik öğretmenlerin duygu bakımından içe kapanmaları ve eğitimci rollerini etkili biçimde yerine getirme güçlerinin azalmasıyla görünür hâle gelmektedir. Öğrenciler ise bir yandan direnç diğer yandan kırılganlık göstermektedir. Bazı öğrenciler bu şartlarla baş edebilse de pek çoğu duygu desteğinin asgari seviyede kaldığı yatılı okul ekolojisinin psikolojik yükü altında zorlanmakta ve eğitimlerini güç şartlar içinde sürdürmek mecburiyetinde kalmaktadır. Bu tabaka hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin kişiye ait özelliklerinin okul zemininin doğurduğu baskıdan nasıl etkilendiğini göstermekte; öğretmenlerde ortaya çıkan tükenmişliğin okulun bütün havasını ayrıca şekillendirdiğini ortaya koymaktadır.

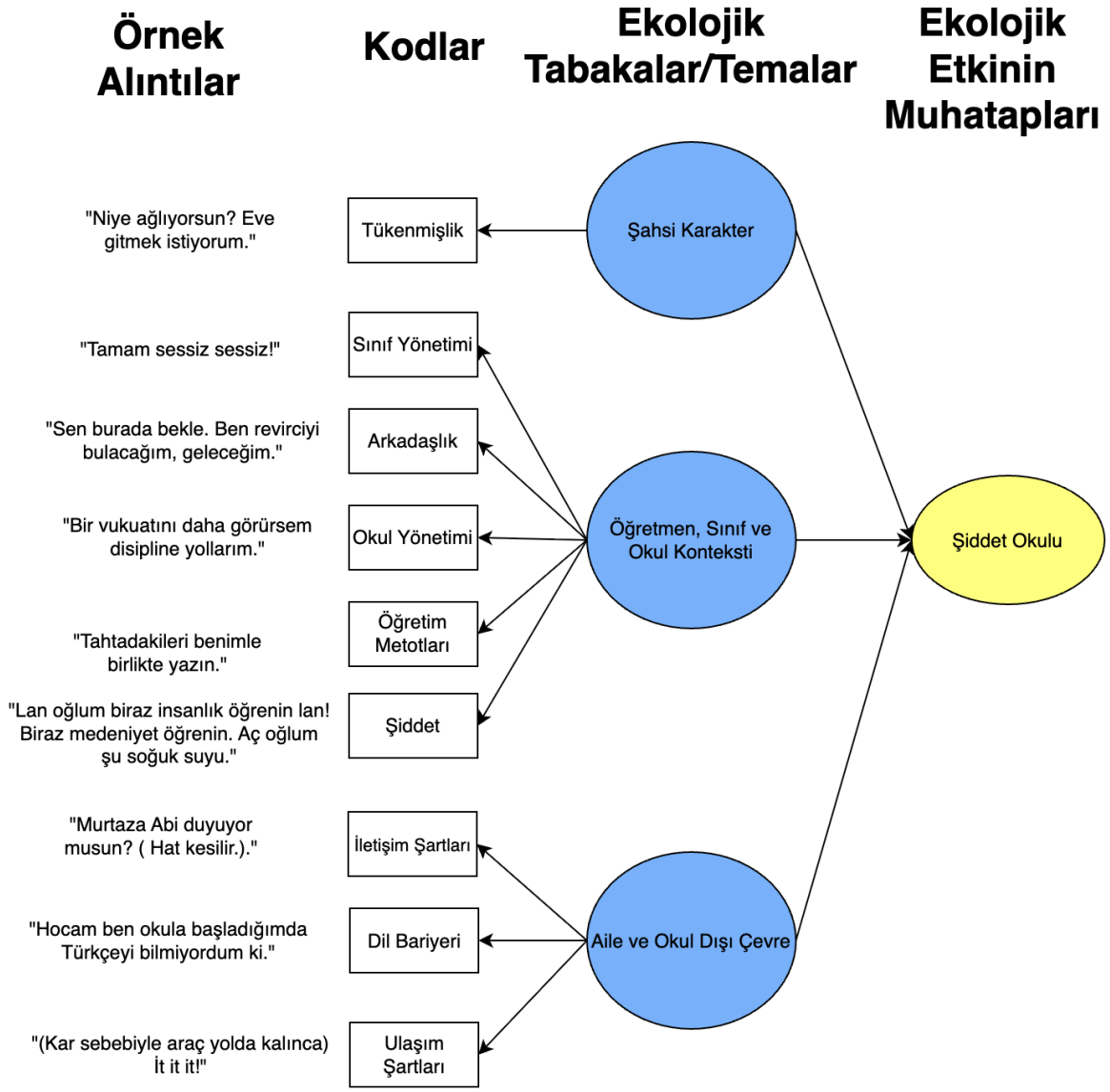

Şekil 8. *Okul Tıraşı*'nın Ekolojik Modeli. Renkler: Sarı okul için, mavi ekolojik modelin tabakaları/temaları için, renksiz dörtgenler analizden elde edilen kodlar içindir.

2. Tabaka: Öğretmen, Sınıf ve Okul Konteksti. *Okul Tıraşı*'nda okul çevresi katı otoriter denetimle belirginleşmekte; disiplin metotları öğretim anlayışının önüne geçmektedir. Öğretmenler disiplini sağlamak için çoğu zaman öğrencileri tokatlama gibi fiziki şiddet yollarına başvurmaktadır. Filmde dikkat çeken disiplin uygulamalarından biri davranışla ilgili bir problem görüldüğünde öğrencilerin saçlarının ayırt edici biçimde tıraş edilmesidir. Bu uygulama öğrencileri küçük düşürmekle kalmamakta, okula hâkim olan korku ve denetim havasını da pekiştirmektedir. Azarlama ve tehdit gibi otoriter iletişim biçimleri kuralları uygulatmak ve düzeni sağlamak için yaygın biçimde kullanılmakta;

bu vaziyet öğrencileri okuldan daha da uzaklaştırmaktadır. Sınıflar ezber ve tekrara odaklanan gelenekli ve davranışçı öğretim metotları etrafında düzenlenmekte; eleştirel düşünmeye veya yaratıcı katılıma çok az alan bırakılmaktadır. Sağlık hizmetlerinin ve temel kaynakların yetersizliği hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin karşılaştığı güçlükleri daha da artırmaktadır. Filmde bir öğrencinin yaşadığı sağlık krizi okul içindeki yönetim aksaklıklarını ve uygun bakıma erişimdeki sınırlılığı görünür kılan temel sahnelerden biridir. Okul sisteminin katı yapısı ve esneklikten yoksun oluşu eğitim tecrübesini zedelemekte; daha destekleyici, uyarlanabilir ve merhametli bir eğitim çevresine duyulan ihtiyacı göstermektedir.

3. Tabaka: Aile ve Okul Dışı Çevre. Öğrencilerin toplum ve kültür arka planları, özellikle izole bölgelerden gelen öğrenciler bakımından, eğitim tecrübelerini daha karmaşık hâle getirmektedir. Filmde bazı öğrenciler için belirgin güçlüklerden biri dil engelidir. Bu öğrenciler Kürtçenin konuşulduğu evlerden gelmekte; okula başladıklarında, özellikle birinci sınıfta, öğretim dili olan Türkçeyi anlamakta zorlanmaktadır. Filmin büyük kısmı seyirci için Türkçe sunulsa da belirli sahneler bazı öğrencilerin bütün okul süreçlerinde Türkçe kullanmalarının beklendiği bir düzene geçerken yaşadıkları güçlüğü yansıtmaktadır. İlgili dil engeli öğrencilerin öğretim programıyla ilişki kurmasını ve okul sürecine uyum sağlamasını zorlaştırmaktadır. Okulun katı disiplin anlayışı ve kaynak eksikliği bu öğrencilerin dil uyumunu desteklemek için yeterli imkân sunmamaktadır. Yatılı okulun uzak konumu öğrenciler ile aileleri arasındaki kopukluğu daha da artırmaktadır. Düzenli ilişki kurma imkânlarının sınırlı olması ayrılığın meydana getirdiği duygu mesafesini derinleştirmekte ve öğrencilerin yalıtılmışlık hissini güçlendirmektedir. Yatılı okulun istikrarlı bir eğitim çevresi sunması beklenirken film okulun bazı öğrencilerin özel dil ve duygu ihtiyaçlarını karşılamakta çoğu zaman yetersiz kaldığını; bu vaziyetin onların yalıtılmış ve güç bir çevreye uyumunu daha da karmaşıklaştırdığını göstermektedir.

Bulgular bütünlüklü bir gözle ele alındığında *Okul Tıraşı* eğitim hayatının otoriter disiplin, ihmal, duygu bakımından yalıtılmışlık ve kurum işleyişindeki çöküş tarafından şekillendirildiği şiddet yüklü bir okul çevresi sunmaktadır. Tükenmişlik, kaynak yetersizliği, dil kaynaklı güçlükler ve yatılı okul ayrılığı birbiriyle etkileşime girerek hem öğretmenleri hem de öğrencileri etkileyen yoğun bir ekolojik örüntü meydana getirmektedir. Film şiddeti arızi bir vaziyet olarak değil, okulun yapısına işlemiş sistem seviyesindeki bir bileşen olarak tasvir etmektedir.

Türk Sinemasında Eğitim Temaları için Bütünlüklü Bir Çerçevenin Oluşturulması

Seçilen altı filmin çözümlenmesi Türk sinemasının eğitim yolculuğunu zaman içinde nasıl tasvir ettiğini gösteren tutarlı bir ekolojik çerçeve ortaya koymaktadır. Her film eğitimin farklı yönlerini kendine has biçimde tasvir etse de şahsi karakter; öğretmen, sınıf ve okul konteksti; aile ve okul dışı çevre tabakaları boyunca belirli örüntüler belirmektedir. Bununla birlikte *Hababam Sınıfı* bir istisna oluşturmaktadır; çünkü film esas olarak tek bir tabakaya, yani öğretmen, sınıf ve okul kontekstine odaklanmaktadır. Bu filmde mesleki yeterlilik ayrı bir tema olarak değil, okulun tükenmişlik ekolojisinin bir parçası olarak tasvir edilmektedir. Bütünlüklü çerçeve dokuzuncu şekilde (Şekil 9) sunulmuştur.

Çalıkuşu ve *Hababam Sınıfı* gibi erken dönem filmleri öğretmen merkezli metotlar, katı disiplin ve ezbere dayalı öğrenme ile belirginleşen davranışçı eğitim yaklaşımını yansıtmaktadır. *Hababam Sınıfı* eğitimdeki güçlükleri okul içinde sınırlandırmakta; kaynak yetersizliğini, kurum tükenmişliğini ve eskimiş öğretim uygulamalarını tasvir etmektedir. Film okulun iç dinamiklerine odaklanmaktadır. Aile ile okul dışındaki ekonomi ve toplum faktörlerinin tesiri incelenmese de bu vaziyet söz konusu faktörlerin gerçekte bulunmadığı anlamında değil, filmin içeriğine ilişkin bir sınırlılık olarak değerlendirilebilir.

İlgili hususlara karşılık *İki Dil Bir Bavul*, *Okul Tıraşı* ve *Hakkâri'de Bir Mevsim* gibi daha yakın dönem filmleri özellikle uzak bölgelerde dil engelleri, toplum-kültür bakımından yalıtılmışlık ve şehir-kır hayatı arasındaki çatışma gibi ek karmaşıklıkları gündeme getirmektedir. Bu filmler çözümlemeyi okul ekolojisinin ötesine taşımakta; okul içi ve okul dışı faktörlerin eğitim tecrübelerini nasıl şekillendirdiğini görünür kılmaktadır.

Hakkâri'de Bir Mevsim filminde odak noktası bir öğretmenin kır hayatı ve kültür bakımından yalıtılmış bir topluluğa uyum sağlama mücadelesidir. Film öğretmenin kişiye ait özellikleri ile ekonomi ve toplum şartları arasındaki etkileşimi vurgulamaktadır. Öğretmen uzak bir köyde öğrencileri eğitmeye çalışırken film kır bölgesindeki eğitimde karşılaşılan yalıtılmışlığı ve güçlükleri öne çıkarmakta; toplum-kültür farklılıklarının ve ülke seviyesindeki faktörlerin eğitim sürecini nasıl etkilediğini ortaya koymaktadır. Bu tasvir ekonomi ve toplum faktörlerinin eğitim sistemi üzerindeki derin etkisini göstermekte; hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin daha geniş ekolojik zemin tarafından nasıl şekillendirildiğini vurgulamaktadır.

Benzer biçimde *İki Dil Bir Bavul* öğretmenin çok dilli bir sınıfa uyum sağlama sürecindeki güçlüklerini tasvir etmekte ve sistemin yapılandırmacı hedeflerini benimseme çabasını yansıtmaktadır. Bununla birlikte sistem kaynaklı sınırlılıklar ve kaynak eksikliği sebebiyle davranışçı metotlar hâlâ baskın pozisyondadır. *Okul Tıraşı* ise kır bölgesindeki yatılı okullarda öğrencilerin yaşadığı duygu ve toplum bakımından yalıtılmışlığı ele almakta; okul yapısının öğrenci iyi oluşu üzerindeki etkisini vurgulamaktadır.

Zıkkımın Kökü hem ekonomik güçlüklerle hem de katı bir eğitim sistemiyle baş etmeye çalışan bir öğrencinin şahsi dayanıklılığına odaklanarak farklı bir bakış sunmaktadır. Film erken dönem eğitim tasvirlerinde görülen davranışçı yaklaşımı sürdürmekle birlikte okul içi tecrübeler ile okul dışındaki ekonomi ve toplum güçlükleri arasında köprü kurmakta; dezavantajlı arka plandan gelen öğrencilerin karşılaştığı daha geniş mücadeleleri görünür kılmaktadır.

Araştırmada geliştirilen ve dokuzuncu şekilde özetlenen bütünlüklü çerçeve yalnızca yinelenen ekolojik problemlerin bir görünümünü sunmakla kalmamakta, aynı zamanda farklı dönemlerde eğitim paydaşlarının bu problemlere nasıl cevap verdiğine ilişkin art zamanlı bir bakış da sağlamaktadır. Yapılandırmacı metotları öne çıkaran 2006 öğretim programı reformuna rağmen ezber ve otoriter disiplin gibi davranışçı uygulamalar bu filmlerde tasvir edilmeyi sürdürmektedir. Bu süreklilik politika değişiklikleri ile eğitim uygulamalarının gerçekliği arasındaki açıklığı, özellikle kaynak bakımından yetersiz çevrelerde daha belirgin biçimde yansıtmaktadır. Aynı zamanda öğretmen profili de anlamlı bir dönüşüm geçirmektedir. *Çalıkuşu*'nda öğretmen yapı eksikliklerini şahsi fedakârlık, ahlaki bağlılık ve münferit çaba yoluyla aşmaya çalışan bir figür olarak tasvir edilmektedir. Bununla beraber sonraki filmlerde bu telafi edici rol giderek zayıflamaktadır. *Hababam Sınıfı*'nda kurum düzensizliği ve mesleki yetersizlik tükenmiş okul modeli içinde olağanlaşmakta; *Hakkâri'de Bir Mevsim* ve *İki Dil Bir Bavul*'da öğretmenler mücadeleyi sürdürmekle birlikte dönüştürücü bir etki gücünden çok sınırlı uyum ve pratik çözümlerle hareket etmektedir. *Okul Tıraşı*'nda ise uzun süreli yoksunluğa duygu bakımından geri çekilme ve tükenmişlik eşlik etmektedir. Böylece bürokratik problemler, maddi yoksunluk ve eşit olmayan eğitim şartları on yıllar boyunca görünür kalırken öğretmen profili fedakârca dayanıştan yorgunluğa, sınırlı etki gücüne ve kimi hâllerde mesleki tükenmeye doğru kaymaktadır.

Benzer bir süreklilik ve değişim yönetici davranışlarında ve çevredeki toplum yapısının tepkilerinde de gözlenmektedir. Filmler pasifize olunmuş kabullenişten hak temelli ortak aksiyona doğru açık ve lineer bir geçiş göstermemektedir. Bunun yerine erken dönem anlatılar yapı aksaklıklarını münferit çabayla katlanılması ya da yönetilmesi gereken şartlar olarak sunma eğilimindeyken sonraki filmler hayal kırıklığını, doğaçlama çözümleri ve kısmi uyumu daha görünür hâle getirmektedir. Buna rağmen bu tepkiler çoğu zaman süreklilik kazanan bir kurum girişimine dönüşmemektedir. Bu bakımdan Türk sineması ekolojik engellerin zaman içinde ortadan kalktığını değil, bu engellerle baş etme yollarının daha açık, parçalı ve duygu bakımından daha maliyetli hâle geldiğini göstermektedir.

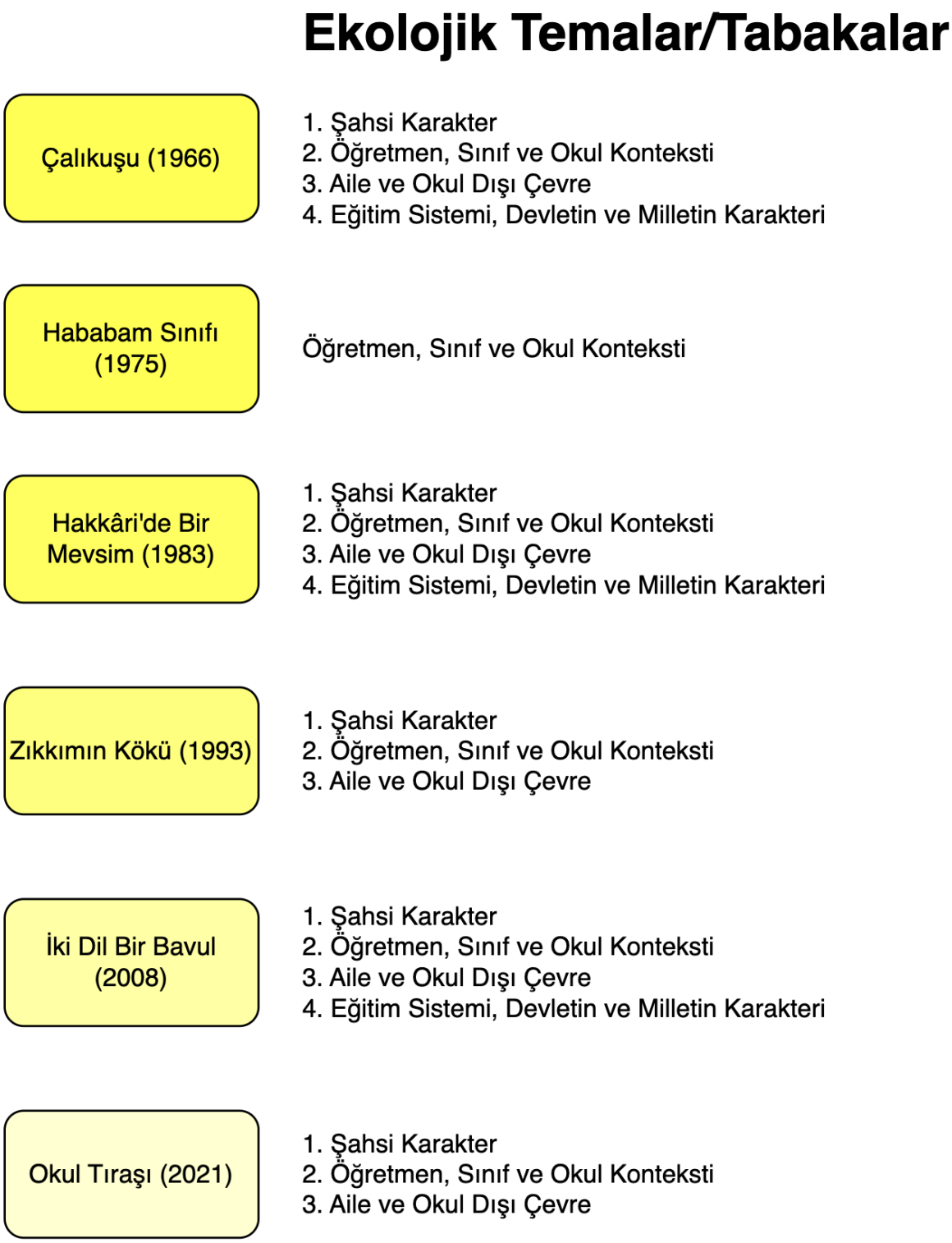

Şekil 9. Filmlerdeki eğitim temalarının bütünlüklü çerçevesi

Tartışma

Yapılan araştırma Türk sinemasının eğitim temalarını ekolojik bir çerçeve aracılığıyla nasıl yansıttığını incelemeyi amaçlamış; farklı on yıllara yayılan altı filme odaklanmıştır. Bulgular filmlerde tasvir edilen eğitim tecrübelerini şekillendiren şahsi, kurum seviyesindeki ve toplumla ilgili faktörler arasında karmaşık bir etkileşim bulunduğunu göstermektedir. Araştırma 2006 öğretim programı reformuyla yapılandırmacı hedefler resmî olarak benimsenmiş olmasına rağmen farklı dönemler boyunca eğitimde davranışçı yaklaşımın süreklilik gösterdiğini ortaya koymaktadır (MEB, 2006).

Art zamanlı bir bakışla değerlendirildiğinde en dikkat çekici bulgulardan biri ekolojik engellerin sürekliliğine karşı eğitim tepkilerinin biçiminde yaşanan bir değişimin eşlik etmesidir. Bürokratik engeller, maddi yoksunluk ve bölge eşitsizlikleri filmler boyunca yinelenmektedir; ancak öğretmenlerin ve diğer paydaşların bu güçlüklerle yüzleşme kapasitesi sabit kalmamaktadır. Erken dönemde, özellikle *Çalıkuşu*'nda, eğitimdeki aksama öğretmenin adanmışlığı ve yapı eksikliklerini telafi etme isteğiyle karşılanmaktadır. Sonraki dönemlerde ise bu telafi edici örüntü giderek kırılganlaşmaktadır. *Hakkâri'de Bir Mevsim*'deki öğretmen yalıtılmışlık ve kaygının ağırlığı altında mücadele etmekte, *İki Dil Bir Bavul*'daki öğretmen sınıfın acil ihtiyaçlarını karşılamak için pratik uyum yollarına başvurmakta, *Okul Tıraşı* ise duygu bakımından geri çekilme ve tükenmişliğin daha görünür hâle geldiği bir zemin sunmaktadır. Buna göre filmler idealize edilmiş mesleki dayanıklılıktan sınırlı uyuma ve kurum yorgunluğuna doğru tarihî bir hareket bulunduğunu düşündürmektedir.

Araştırmanın öne çıkan bir başka yönü filmlerin öğretmen ve öğrenci tecrübelerini anlamak için daha geniş bir çerçeve sunmasıdır. *Çalıkuşu* çözümlemesi kadın öğretmenlerin karşılaştığı güçlükler (Demirel Değirmenci, 2021), informal öğrenmenin bir parçası olarak değerler eğitiminin rolü (Ünal, 2020) ve öğretmenlerin rol-model olma potansiyeli gibi çeşitli meseleleri öne çıkarmaktadır (Akcan ve Polat, 2016). Bulgular ayrıca öğretmenlerin cehalet, ahlaki çözülme ve kötü ekonomik şartlar gibi meselelerden ciddi biçimde etkilendiğini göstermektedir. Bürokratik işleyişteki aksaklıklar meslek hayatını güçleştirmekte; kayırmacılık ve yetersizlik mühim engeller olarak belirmektedir (Ak ve Sezer, 2018). Film Osmanlı döneminden günümüze kayırmacılığın sürekliliğini yansıtmakta ve kadın öğretmenlerin bir asrı aşkın süredir maruz kaldığı psikolojik ve fizyolojik istismarın sürdüğüne ilişkin deliller sunmaktadır (Ak ve Sezer, 2018; Bölükbaşı, 2015; Robinson, 2000). Bu bulgular mesleki başarıyı etkileyen daha travmatik ve süregelen bir probleme işaret etmektedir. Negatif ekolojik yapı öğretmenlerin potansiyelini sınırlandırmakta ve öğretmenin gelişip güçlenmekten çok mücadele eden bir kişi olarak tasvir edildiği bir anlatı ortaya koymaktadır.

Hababam Sınıfı negatif unsurlar tarafından kuşatılmış bir okulun kapsayıcı bir tasvirini sunmakta ve ekolojik bir mercekle tükenmiş okulu anlamak için bir model sağlamaktadır. Önceki çalışmalar filmin farklı yönlerini ayrı ayrı incelemiştir (Akcan ve Polat, 2016; Doğan, 2017; Kezer ve Çetiner, 2019; Tofur, 2017; Ünal, 2020); ancak bu araştırma ülke seviyesindeki bozulmaların okulun informal öğrenme süreçlerine nasıl yansıdığını göstermektedir. Okul yapısındaki çözülme kullanılan metotlarda açık biçimde görülmekte; öğretmenler hem zihnen hem de bedenen mesleki yetersizlik içinde tasvir edilmektedir. Film fonksiyonsuz bir okulun şuurlu biçimde temsilini sunmakta; öğretmenler, öğrenciler, veliler, müdürler ve personel dâhil bütün paydaşların karmaşık bir ekolojik örüntü içinde tükenmişlikten etkilendiğini göstermektedir (Ünal, 2020; Wallace ve Pocklington, 2013). Tükenmişlik özellikle öğretmenler (Friedman, 1991; García-Carmona vd., 2019) ve öğrenciler (Walburg, 2014) arasında yaygın biçimde görülmekte; mesleki kopuş ve sistem seviyesindeki aksaklıklarla belirginleşen bir okul kültürüne katkı sunmaktadır. Filmin tasviri, eğitim ekolojisini iyileştirmek için tükenmişliğin kurum seviyesinde ele alınması gerektiği vurgulanmaktadır. *Hababam Sınıfı* yalnızca kendi döneminin eğitim problemlerini görünür kılmakla kalmamakta, tükenmişliğin okul paydaşları üzerindeki daha geniş etkisine ilişkin kavrayış da sunmaktadır. Öğretmenler ilgisizlik göstermekte, öğrenciler negatif tutumlar sergilemekte, hatta yardımcı personel dahi normları ihlal eder biçimde tasvir edilmektedir. Bu kapsayıcı tasvir tükenmiş okulu tarif eden okul temelli alt temaların belirlenmesi yoluyla tükenmişliği daha derinlikli anlamanın ehemmiyetini ortaya koymaktadır.

Hakkâri'de Bir Mevsim üzerine yürütülen çalışmalar çoğu zaman yalın gerçekliklere odaklanmıştır (Bıçak, 2021; Oğurlu, 2019; Ünlü ve Serarslan, 2012). Önceki araştırmalar köy-kent çatışmasının etkisine işaret etmiş olsa da (Oğurlu, 2019), bu araştırma negatif ekolojik tesirlerin sistemli bir örüntüsünü ortaya koymaktadır. Öğretmen depresif eğilimlerle ve okul ile daha geniş eğitim sistemi gibi üst yapılarla negatif etkileşimler içinde mücadele eden biri olarak tasvir edilmektedir. Ekonomi ve toplumla ilgili faktörler ekolojik arka planın eğitim süreci üzerindeki negatif etkilerini ağırlaştıran aracı unsurlar olarak rol almaktadır. Ekonomik güçlükler (Leibowitz vd., 2015; Özdemir ve Orhan, 2019) ve bölge farklılıkları (Aygül ve Korkmaz, 2018) gibi bu problemlerin günümüzde de geçerliliğini koruması filmde sunulan temaların bugün de anlamını sürdürdüğünü göstermekte ve bu meselelerin uzun süreli geçerliğine işaret etmektedir.

Zıkkımın Kökü öğrencileri etkileyen ekonomi ve toplum gerçeklerini eleştirel biçimde tasvir etmekte; bu yönüyle *Hakkâri'de Bir Mevsim* ve *İki Dil Bir Bavul* anlatılarıyla örtüşmektedir. Film ekonomi şartlarının ve bürokratik güçlüklerin öğrenci hayatı üzerindeki süregelen etkisini vurgulamakta; bu meselelerin Türk eğitimine derin biçimde yerleştiğini düşündürmektedir. Bu faktörlerin güncelliği bürokrasinin (Züngür, 2022) ve ekonomi şartlarının (Elitok Kesici ve Ceylan, 2020) öğrenciler üzerindeki etkilerini ortaya koyan yakın dönem çalışmalarıyla da desteklenmektedir.

İki Dil Bir Bavul ikinci dil öğretiminin güçlüklerine ve öğretmenlerin meslek hayatını etkileyen ekolojik unsurlara odaklanmaktadır. Film öğretmeni aileden gelen dil ile ikinci dil eğitimi arasındaki karmaşık dinamikler içinde yol alan, güdülenmiş bir rol modeli olarak tasvir etmektedir (Yetimova, 2019). Yoksulluğun etkilerini öncelikle öne çıkaran önceki çalışmalardan farklı olarak (Akıncı Yüksel, 2015), bu araştırma daha geniş ekolojik zemini vurgulamaktadır. Film ayrıca coğrafi konuma bağlı akademik imkân ve sonuç farklılıklarını görünür kılmakta (Anıl, 2009); kır bölgesini içeren doğu zemini ile *Hababam Sınıfı* gibi filmlerdeki şehir okulları arasında bir zıtlık kurmaktadır.

Türk eğitim sisteminin yapılandırmacı döneminde ve 21. yüzyılda geçen *Okul Tıraşı* (MEB, 2006), davranışçı yaklaşımların kalıcı etkisini yansıtan bir model sunmaktadır. Film ekonomi ve kültür bileşenlerinin okul paydaşları üzerindeki tesirini vurgulamakta; ekolojik zeminlerle eğitim uygulamaları arasındaki karmaşık etkileşimi göstermektedir. Dikkat çekici biçimde Türk sinemasındaki en belirgin eğitim filmleri çoğu zaman Türkiye'nin doğu illerindeki ağır güçlükleri öne çıkarmakta; bu güçlükler çağdaş literatürde de bildirilmeye devam etmektedir (Özdemir ve Erol, 2021).

Son olarak araştırma Türk sinemasındaki eğitim temalı filmlerin 20. ve 21. yüzyıllar boyunca zengin bir ekolojik örüntü sergilediğini ortaya koymuştur. Daha da mühim olan bu örüntünün yalnızca aynı problemlerin tekrarıyla sınırlı olmamasıdır; aynı zamanda bu problemlerin nasıl deneyimlendiği ve nasıl müzakere edildiğindeki değişimleri de yansıtmaktadır. Seçilen filmler yöneticiler ya da daha geniş toplum çevresi içinde hak temelli veya kurumu dönüştüren tepkilere doğru açık bir geçişe ilişkin güçlü bir delil sunmamaktadır. Bunun yerine olağanlaşmış psikolojik dayanıklılıktan daha görünür hayal kırıklığına, yerel doğaçlama çözümlere ve sınırlı uyum biçimlerine doğru bir hareket tasvir etmektedir. Bu anlamda Türk sinemasına yansıyan tarihî değişim eğitimdeki mevcut engellerin ortadan kalkmasından çok bu engellerle baş etmesi beklenen kişilerin giderek kırılganlaşmasında yatmaktadır.

Bulgular ayrıca bu filmlerin öğretmen eğitiminde yansıtıcı materyaller olarak kullanılabileceğini düşündürmektedir. Daha özel olarak bu filmler hizmet öncesi ve hizmet içindeki öğretmenlerin sınıf yönetimi, öğretmen kimliği, mesleki tükenmişlik, ekonomi bakımından eşitsizlik, dil engelleri ve okul kültürünün daha geniş ekolojik şartlar tarafından nasıl şekillendirildiğini incelemelerine yardımcı olabilir. Bu bakımdan *Çalıkuşu*, *Hababam Sınıfı*, *Hakkâri'de Bir Mevsim*, *İki Dil Bir Bavul* ve *Okul Tıraşı* gibi filmler tartışmayı, vaka temelli yorumlamayı ve eğitim uygulamaları ile zemin arasındaki ilişki üzerine eleştirel düşünmeyi desteklemek amacıyla öğretmen eğitimi derslerine dâhil edilebilir. Böyle bir kullanım öğretmen adaylarının yalnızca öğretim metotlarını değerlendirmelerine değil, kurum, aile ve toplum şartlarının öğretme ve öğrenme süreçlerini nasıl etkilediğini fark etmelerine de imkân tanımaktadır (Çam, 2023; Tofur, 2018).

Araştırmanın çerçevesini oluşturan ekolojik model farklı alanlarda çalışılmış olsa da yazarların bilgisine göre hareketli görüntülerin/filmlerin çözümlenmesinde ilk kez bu araştırmayla kullanılmıştır. Bu sebeple sonuçlar sinemadan eğitime uzanan geniş bir alanda pek çok araştırmacı için değer taşımaktadır. Bulgular daha sonraki bir çalışmada yürütülebilecek nicel araştırmalar için temel oluşturabilir. Özellikle tükenmiş okulu etkileyen faktörler ile öğretmenlerin meslek hayatını ve öğrencilerin eğitim hayatını etkileyen değişkenler yapılı eşitlik modellemesi ve diğer ilişki temelli çalışmalar için yol açabilir. Ayrıca sinemanın alternatif bir gerçeklik kaynağı olduğu prensibinden hareketle yeni çalışmalar yürütmek mümkündür.

Sonuç

Sonuç olarak bu araştırma Türk sinemasında eğitimin temsilini kapsayıcı biçimde incelemiş, çeşitli filmler üzerinden örüntüleri ve kavrayışları açığa çıkarmayı amaçlamıştır. Sonuçlar Türk sinemasının tarihi boyunca süreklilik gösteren ekolojik örüntüyü görünür kılmıştır. Dikkat çekici biçimde 2022'ye kadar çözümlenen filmler yaratıcı düşünme becerilerinin görünür bir eğitim önceliği olduğuna ilişkin sınırlı veri sunmaktadır. Bunun yanında sinema ile toplum şartları arasındaki dinamik ilişki filmlerin izleyicide karşılık bulacak ve ekonomik getiri sağlayacak içerikler kurmasıyla eğitim, ekonomi ve toplum dinamikleri arasındaki etkileşimi öne çıkarmaktadır.

Bu araştırmanın başlıca katkılarından biri hem eğitimciler hem de öğrenciler için sunduğu geniş çerçevedir. *Çalıkuşu*, *Hababam Sınıfı*, *Hakkâri'de Bir Mevsim*, *Zıkkımın Kökü* ve *İki Dil Bir Bavul* gibi belirli filmlere ilişkin çözümlemeler kadın öğretmenlerin karşılaştığı güçlükler, değerler eğitimi, öğretmenin rol modeli oluşu, bürokrasi, ekonomik güçlükler ve zaman içinde süreklilik gösteren sistem problemleri dâhil olmak üzere eğitimcilerin ve öğrencilerin karşılaştığı çeşitli meseleleri aydınlatmaktadır. Bu bulgular eğitimde sistem seviyesinde değişimlere, mesleki gelişime ve eğitimcilere yönelik ekonomik desteğe duyulan ihtiyacı vurgulamaktadır.

Ayrıca bu araştırma filmlerde tasvir edilen meselelerin günümüz toplumunda da geçerliliğini koruduğunu göstermekte; ekonomi ve kültür bileşenlerinin eğitim manzarası üzerindeki kalıcı etkisini ortaya koymaktadır. Farklı dönemlerde ve farklı toplum-kültür zeminlerinde üretilen filmler Türkiye'deki eğitim güçlüklerinin çok yönlü yapısına ilişkin bir görünüm sunmaktadır. Son olarak bu filmleri çözümlemek için ekolojik modelin kullanılması akademik tartışma içinde yeni bir yaklaşım temsil etmektedir. Bu araştırmanın bulguları sinema ve eğitim alanlarının ötesinde sonuçlar doğurmakta, disiplinler arası araştırmalar için kendine has bir imkân sunmaktadır.

Araştırma sinemanın kendi zamanının eğitim ve toplum güçlüklerini yansıtan bir ayna olarak nasıl fonksiyon üstlenebileceğine ilişkin değerli bir bakış sunmaktadır. Burada kullanılan ekolojik model zengin örüntüleri ve gelecekte araştırılabilecek alanları görünür kılmıştır. Sinema çalışmalarından eğitim politikasına kadar farklı alanlarda yürütülecek araştırmalar için bir basamak sunmakta; Türk toplumunda eğitimi etkileyen ekolojik ve sistem seviyesindeki faktörlerin daha derinlikli incelenmesine imkân tanımaktadır. Özünde bu araştırmada incelenen filmler yalnızca bir hikâye anlatmamakta, aynı zamanda Türkiye'de eğitim ve toplumun geçirdiği dönüşümü anlamaya imkân veren bir ayna sunmaktadır. Bu filmler eğitimde sistem problemlerini ele almanın ve hem eğitimcilerin hem de öğrencilerin gelişip güçlenebileceği bir çevre oluşturmanın ehemmiyetini güçlü biçimde hatırlatmaktadır.

Öneriler

Tamamlanan araştırmanın bulguları ve tartışmaları doğrultusunda eğitim ve sinema alanlarında gelecekte yürütülecek araştırmaları ve uygulamaları geliştirmek üzere çeşitli tavsiyeler sunulabilir. Araştırma Türk sinemasındaki eğitim temalarını çözümlemede ekolojik çerçevelerin taşıdığı potansiyeli ortaya koymuştur. Gelecekteki araştırmalar bu yaklaşımı yapılı eşitlik modellemesi gibi nicel metotlarla genişleterek filmlerde belirlenen faktörler arasındaki ilişkileri inceleyebilir. Tükenmiş okul gibi modellerin araştırılması ve ekonomi ile kültür faktörlerinin öğretmenlerin ve öğrencilerin hayatları üzerindeki etkilerinin incelenmesi bu dinamiklerin daha derinlikli anlaşılmasını sağlayabilir ve bu çalışmada gözlenen örüntüleri doğrulayabilir.

Çözümleme sinemanın eğitime yönelik toplum tutumlarını yansıtan bir mecra olarak rolünü vurgulamakta; ekonomik güçlükler, bürokratik aksaklıklar ve kültür çatışmaları gibi süreğen meseleleri görünür kılmaktadır. Eğitimciler ve politika yapıcılar filmleri mesleki gelişim programlarında eğitim çevrelerinin toplum-kültür dinamiklerine ilişkin kavrayış sunan araçlar olarak kullanabilir. Bu yaklaşım eğitimi etkileyen ekolojik faktörlere ilişkin daha derin bir farkındalık geliştirebilir ve eğitimcilerin öğretim stratejilerini farklı sınıfların ihtiyaçlarına daha uygun biçimde uyarlamalarını destekleyebilir. Öğretmen eğitimi literatürüyle birlikte düşünüldüğünde bu tür filmler dinleme

(Kurudayıoğlu vd., 2021; Uzun ve Aytan, 2024), okuma (Göktentürk vd., 2025), konuşma (Ensar ve Gündüz, 2022) ve yazma uygulamalarının (İpek ve Karatay, 2023; Karatay vd., 2023) sınıf yönetimiyle birlikte öğrenci katılımını ve gelişimini nasıl şekillendirdiğine ilişkin tartışmalara da katkı sunabilir. Özellikle *Zıkkımın Kökü*'nde gözlenen motivasyon örüntüleri ışığında gelecekteki çalışmalar öğrencilerin iç motivasyonları ile öğretmen uygulamalarının ekolojik sınırlılıklar içinde eğitim çıktılarıyla nasıl etkileşime girdiğini de inceleyebilir. Bu inceleme öğretmenle ilişkili motivasyon faktörlerine dair yakın dönem verilerini dikkate alınarak yürütülebilir (Göktentürk ve Oluşan, 2026).

Eğitim reformlarına rağmen (MEB, 2006) bu araştırma çözümlenen filmlerde yansıtıldığı üzere Türk eğitiminde davranışçı yaklaşımların varlığını sürdürdüğünü göstermektedir. Politika ile uygulama arasındaki açıklığı kapatmak özellikle kaynak bakımından yetersiz ve dil bakımından çeşitlenen alanlarda hayati ehemmiyete sahiptir. Yapılandırmacı hedeflerin sınıflarda bütünüyle hayata geçirilebilmesi için daha spesifik müdahalelere ihtiyaç vardır; böylece politika değişikliklerinin öğretme ve öğrenmede anlamlı iyileşmelere dönüşmesi sağlanabilir.

Sinemayı eğitim açısından değerli bir kavrayış kaynağı olarak kabul eden gelecekteki çalışmalar televizyon dizileri ve dokümantasyonlar gibi diğer mecraların eğitim süreçlerini nasıl tasvir ettiğini ve kamuoyu algılarını nasıl etkilediğini inceleyebilir. Araştırma içeriğinin bu yönde genişletilmesi Türkiye'de ve Türkiye dışında eğitimi çevreleyen kültür anlatılarına ilişkin daha ileri bir anlayış sağlayabilir.

Son olarak bu araştırmanın 2022 yılına kadar üretilen filmlerle sınırlı olduğunu belirtmek gerekir. Gelecekteki araştırmalar eğitimin tasvirindeki değişen eğilimleri yakalamak için daha yeni eserleri içine alabilir. Ayrıca çözümlemeye bilinirliği daha düşük filmler de dâhil olmak üzere daha geniş bir film çeşitliliğinin katılması çeşitli ekolojik faktörlerin eğitim tasvirlerini nasıl şekillendirdiğine ilişkin kavrayışı zenginleştirebilir.

Ek

Okuyucular nitel çözümleme bulgularına, yani tema ve kodlara, aşağıdaki bağlantıyı kullanarak ulaşabilir.

https://educationandscience.ted.org.tr/article/view/2460/supplement

Kaynakça

Ak, M., & Sezer, Ö. (2018). Kamu personel sisteminde çalışanların görevde yükselmesinde kayırmacılık sorunu. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 23*(Geybulla Ramazanoğlu Özel Sayısı), 739-757. https://izlik.org/JA85TB69NY

Akcan, E., & Polat, S. (2016). Eğitim konulu Türk filmlerinde öğretmen imajı: Öğretmen imajına tarihi bakış. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, *22*(3), 293-320. https://doi.org/10.14527/kuey.2016.012

Akıncı Yüksel, A. (2015). The representation of the school, teacher and the student as a cultural product in cinema in Turkey. *Global Media Journal TR Edition*, *6*(11), 1-17.

Aksit, N. (2007). Educational reform in Turkey. *International Journal of Educational Development*, *27*(2), 129-137. https://doi.org/10.1016/j.ijedudev.2006.07.011

Anıl, D. (2009). Uluslararası öğrenci başarılarını değerlendirme programı (PISA)'nda Türkiye'deki öğrencilerin fen bilimleri başarılarını etkileyen faktörler. *Eğitim ve Bilim*, *34*(152), 87-100. https://educationandscience.ted.org.tr/article/view/809

Ashiabi, G. S., & O'Neal, K. K. (2015). Child social development in context: An examination of some propositions in Bronfenbrenner's bioecological theory. *SAGE Open*, *5*(2). https://doi.org/10.1177/2158244015590840

Aygül, H. H., & Korkmaz, U. (2018). Öğretmen-öğrenci etkileşiminde kültürel farklılıkların başarıdaki eşitsizlikleri üretmedeki etkisi (Hakkâri/Yüksekova örneği). *Tarih Okulu Dergisi*, *11*(35), 807-840. https://doi.org/10.14225/Joh1345

Azzeh, M. (2017). Comparative analysis of online rating systems. *(IJACSA) International Journal of Advanced Computer Science and Applications*, *8*(7), 326-330. https://doi.org/10.14569/IJACSA.2017.080743

Bada, S. O. (2015). Constructivism learning theory: A paradigm for teaching and learning. *IOSR Journal of Research & Method in Education (IOSR-JRME)*, *6*(1), 66-70.

Beyoğlu, S. (2018). *İmparatorluktan Cumhuriyete Türk sineması (1895-1939)*. Dergâh Yayınları.

Bıçak, S. (2021). Heinrich Mann'in Mavi Melek (Profesör Unrat) ile Ferit Edgü'nün O-Hakkâri'de Bir Mevsim adlı eserlerinde eğitim eleştirisi. *Çeşm-i Cihan: Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi E-Dergisi, 8*(2), 244-257. https://doi.org/10.30804/cesmicihan.1022298

Bölükbaşı, B. (2015). *Ortaöğretim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin psikolojik taciz (mobbing)'e ilişkin algıları (Güngören- İstanbul örneği)* (Thesis No. 421932) [Master Thesis, Çanakkale 18 Mart University]. Council of Higher Education National Thesis Center.

Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, *3*(2), 77-101. https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa

Bristi, W. R., Zaman, Z., & Sultana, N. (2019). Predicting IMDb rating of movies by machine learning techniques. In *2019 10th International Conference on Computing, Communication and Networking Technologies (ICCCNT)* (pp. 878-883). IEEE. https://doi.org/10.1109/ICCCNT45670.2019.8944604

Bronfenbrenner, U. (1977). Toward an experimental ecology of human development. *American Psychologist*, *32*(7), 513-531. https://doi.org/10.1037/0003-066X.32.7.513

Bronfenbrenner, U. (1979a). Contexts of child rearing: Problems and prospects. *American Psychologist*, *34*(10), 844-850. https://doi.org/10.1037/0003-066X.34.10.844

Bronfenbrenner, U. (1979b). *The ecology of human development: Experiments by nature and design*. Harvard University Press. https://doi.org/10.4159/9780674028845

Canet, F., Valero, M. Á., & Codina, L. (2016). Quantitative approaches for evaluating the influence of films using the IMDb database. *Communication & Society*, *29*(2), 151-172. https://doi.org/10.15581/003.29.2.151-172

Chapman, J. (2003). *Cinemas of the World: Film and society from 1895 to the present*. Reaktion Books.

Charmaz, K. (2006). *Constructing grounded theory: A practical guide through qualitative analysis*. SAGE Publications.

Creswell, J. W. (2009). *Research design: Qualitative, quantitative and mixed methods approaches*. SAGE Publications.

Creswell, J. W. (2016). *30 essential skills for the qualitative researcher*. SAGE Publications.

Çam, Ş. S. (2023). Fenomenolojik bakış açısıyla başarı ve motivasyon temalı film analizlerinin mesleki gelişime katkısı. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *36*(2), 612-640. https://doi.org/10.19171/uefad.1288037

Daniel, M., Bergstøl, I. K. G., & Hansen, M. (2025). Fools rush in … exploring the use of documentary films as qualitative data. *Qualitative Research*. https://doi.org/10.1177/14687941251377256

Demir, A. C. (2020). Yabancılaşan emeğin bireyi parçalaması: Öğretmen (1988) filmi örneği. *Anasay*, (13), 221-240. https://doi.org/10.33404/anasay.749672

Demirel Değirmenci, S. (2021). 1960-1990 yılları arasında Türk Sineması'nda kamu personelinin temsili. *Lapseki Meslek Yüksekokulu Uygulamalı Araştırmalar Dergisi*, *2*(3), 134-144.

Demirtaş, H. (2024). Okul Tıraşı: Foucaultçu bir yaklaşım. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (35), 185-214. https://doi.org/10.15182/diclesosbed.1358076

Doğan, C. D. (2017). "Hababam Sınıfı" filmlerinde yer alan ölçme ve değerlendirmeye ilişkin alt metinlerin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *17*(1), 154-167. https://doi.org/10.17240/aibuefd.2017.17.28551-304627

Elitok Kesici, A., & Ceylan, V. K. (2020). Quality of school life in Turkey, Finland and South Korea. *International Journal of Evaluation and Research in Education (IJERE)*, *9*(1), 100-108. https://doi.org/10.11591/ijere.v9i1.20522

Ensar, F., & Gündüz, A. (2022). Öğretmen adaylarının psikolojik sağlamlıklarının topluluk önündeki konuşma kaygılarıyla ilişkisi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, *10*(1), 266-276. https://doi.org/10.16916/aded.946373

Escher, A. (2006). The geography of cinema—A cinematic world. *Erdkunde*, *60*(4), 307-314. https://doi.org/10.3112/erdkunde.2006.04.01

Friedman, I. A. (1991). High and low-burnout schools: School culture aspects of teacher burnout. *The Journal of Educational Research*, *84*(6), 325-333. https://doi.org/10.1080/00220671.1991.9941813

García-Carmona, M., Marín, M. D., & Aguayo, R. (2019). Burnout syndrome in secondary school teachers: A systematic review and meta-analysis. *Social Psychology of Education*, *22*(1), 189-208. https://doi.org/10.1007/s11218-018-9471-9

Giorgetti, F. M. (2019). An evaluation on the changing educational policies and sociopolitical rituals in Turkey. *Journal of Social Science Education*, *18*(1), 81-100. https://doi.org/10.4119/JSSE-907

Giorgi, A. (1997). The theory, practice, and evaluation of the phenomenological method as a qualitative research procedure. *Journal of Phenomenological Psychology*, *28*(2), 235-260. https://doi.org/10.1163/156916297X00103

Giorgi, A. (2000). The status of Husserlian phenomenology in caring research. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*, *14*(1), 3-10. https://doi.org/10.1111/j.1471-6712.2000.tb00554.x

Göktentürk, T. (2021). *PISA okuma testinin ekolojik modele göre yanlılık analizi: Türkiye örneği* (Thesis No. 680538) [Doctoral dissertation, Yıldız Technical University]. Council of Higher Education National Thesis Center.

Göktentürk, T., & Oluşan, İ. Ş. (2026). Mediating effects of student-perceived instructional practices in the digital gaming—reading performance relationship: A multilevel analysis of PISA 2018. *Frontiers in Psychology*, (17), 1766681. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2026.1766681

Göktentürk, T., Sağlam, M. H., & Zumbo, B. D. (2023). Zumbo'nun madde tepki sürecine yönelik eleştirel bakış açısıyla Türkçeyi ölçme ve değerlendirmede yeni yaklaşımlar. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (33), 223-245. https://doi.org/10.29000/rumelide.1285296

Göktentürk, T., Omay, Y., Arıcı, A. F., Yazıcı, E., & Özbaşı, S. (2025). Initial development and psychometric validation of the self-efficacy scale for informational reading strategies in teacher candidates. *Behavioral Sciences*, *15*(8), 1002. https://doi.org/10.3390/bs15081002

Grodal, T. (2009). *Embodied visions: Evolution, emotion, culture, and film*. Oxford University Press.

Husserl, E. (1999). *The idea of phenomenology: A translation of Die Idee der Phänomenologie Husserliana II* (L. Hardy, Trans.). Kluwer Academic Publishers.

İpek, O., & Karatay, H. (2023). Süreç-Tür Modeli'nin öğretmen adaylarının ikna edici metin yazma becerilerini geliştirmeye etkisi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, *11*(1), 1-29. https://doi.org/10.16916/aded.1151040

Kanika, A. (2017). *Quantitative study of the movie industry based on IMDb data* [Master's thesis, Massachusetts Institute of Technology]. MIT Libraries. https://dspace.mit.edu/handle/1721.1/113502

Karatay, H., Tezel, K. V., Yazıcı, E., & Göktentürk, T. (2023). The effect of the 4 + 1 planned writing and evaluation model on creative writing: An action research study. *South African Journal of Education*, *43*(Supplement 2), S1-S13. https://doi.org/10.15700/saje.v43ns2a2161

Kaya, A. (2010). Management of ethno-cultural diversity in Turkey: Europeanization of domestic politics and new challenges. *International Journal of Legal Information*, *38*(2), 214-226. https://doi.org/10.1017/S0731126500005746

Kezer, F., & Çetiner, K. (2019). Examination of educational films suggested by MEB to teachers from the perspective of measurement and evaluation. *Journal of Measurement and Evaluation in Education and Psychology*, *10*(3), 202-218. https://doi.org/10.21031/epod.547240

Kibaroğlu, B. (2015). *Sinema sanatında gerçekçilik ve biçimcilik* (Thesis No. 41455) [Master's thesis, Hacettepe University]. Council of Higher Education National Thesis Center.

Kilanowski, J. F. (2017). Breadth of the socio-ecological model. *Journal of Agromedicine*, *22*(4), 295-297. https://doi.org/10.1080/1059924X.2017.1358971

Kurudayıoğlu, M., Yazıcı, E., & Göktentürk, T. (2021). Turkish teacher candidates' self-efficacies to use listening strategies scale: A validity and reliability study. *SAGE Open*, *11*(2), 1-18. https://doi.org/10.1177/21582440211023174

Leibowitz, B., Bozalek, V., van Schalkwyk, S., & Winberg, C. (2015). Institutional context matters: The professional development of academics as teachers in South African higher education. *Higher Education*, *69*(2), 315-330. https://doi.org/10.1007/s10734-014-9777-2

Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *An expanded sourcebook: Qualitative data analysis* (2nd ed.). Sage Publications.

Miles, M. B., Huberman, A. M., & Saldana, J. (2014). *Qualitative data analysis: A methods sourcebook* (3rd ed.). Sage Publications.

Millî Eğitim Bakanlığı. (2006). *İlköğretim Türkçe dersi (6, 7, 8. Sınıflar) öğretim programı*. Devlet Kitapları Müdürlüğü.

Millî Eğitim Bakanlığı. (2024). *Ortaokul Türkçe dersi öğretim programı (5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*. https://tymm.meb.gov.tr/upload/program/2024programtur5678Onayli.pdf

Norlyk, A., & Harder, I. (2010). What makes a phenomenological study phenomenological? An analysis of peer-reviewed empirical nursing studies. *Qualitative Health Research*, *20*(3), 420-431. https://doi.org/10.1177/1049732309357435

Oğurlu, U. Ş. (2019). Stranger everywhere: Construction of the provincial representation on Gönül Yarası and Hakkari'de Bir Mevsim. *AURUM Journal of Social Sciences*, *4*(2), 189-202.

Orta, N. (2007). Türkiye'de yaşanan sosyal olaylar ve Türk sinemasına yansımaları (1980-2004). *Journal of Social Sciences*, (18), 125-143. https://izlik.org/JA85DD87LP

Özdemir, F., & Erol, M. (2021). Öğretmen adaylarinin Doğu ve Güneydoğu Anadolu'ya atanmaya ilişkin görüşleri. *Türkiye Eğitim Dergisi, 6*(1), 71-85. https://izlik.org/JA22DJ47GP

Özdemir, T. Y., & Orhan, M. (2019). Öğretmenlerin "öğretmenlik mesleğinin imaji" hakkındaki görüşleri. *Trakya Eğitim Dergisi, 9*(4), 824-846. https://doi.org/10.24315/tred.532641

Öztunç, M., & Şanlı, M. (2019). "Hababam Sınıfı" filmine yönelik izleyici algısı. In A. İşman, A. Z. Özgür, A. Eskicumalı, & M. Öztunç (Eds.), *İletişim çalışmaları* (pp. 75-87). The Online Journal of Communication and Media.

Öztürk, M. (2004). Shanty towns as depicted by Turkish cinema. *European Journal of Turkish Studies*, *1*(1). https://doi.org/10.4000/ejts.94

Robinson, K. (2000). "Great Tits, Miss!" The silencing of male students' sexual harassment of female teachers in secondary schools: A focus on gendered authority. *Discourse: Studies in the Cultural Politics of Education*, *21*(1), 75-90. https://doi.org/10.1080/01596300050005510

Rosa, E. M., & Tudge, J. (2013). Urie Bronfenbrenner's theory of human development: Its evolution from ecology to bioecology. *Journal of Family Theory & Review*, *5*(4), 243-258. https://doi.org/10.1111/jftr.12022

Saglam, M. H., & Goktenturk, T. (2024). Mathematically high and low performances tell us different stories: Uncovering motivation-related factors via the ecological model. *Learning and Individual Differences*, (114), 102513. https://doi.org/10.1016/j.lindif.2024.102513

Sağlam, M. H., Göktentürk, T., & Lo, C. O. (2023). The factors explaining reading success of academically gifted readers through the ecological model. *Gifted Education International*, *40*(1), 42-66. https://doi.org/10.1177/02614294231170265

Ssewanyana, D., Mwangala, P. N., Marsh, V., Jao, I., van Baar, A., Newton, C. R., & Abubakar, A. (2020). Socio-ecological determinants of alcohol, tobacco, and drug use behavior of adolescents in Kilifi County at the Kenyan coast. *Journal of Health Psychology*, *25*(12), 1940-1953. https://doi.org/10.1177/1359105318782594

Tofur, S. (2017). Examining the first series of "Hababam Classroom" movie according to Katz's three managerial skills approach. *The Journal of Academic Social Science Studies*, *3*(56), 53-66. https://doi.org/10.9761/JASSS7048

Tofur, S. (2018). Use of educational movies in classroom management courses: A metaphorical study. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry*, *9*(4), 389-411. https://doi.org/10.17569/tojqi.423738

Toprak Ay, N. İ., & Göktentürk, T. (2023). Ortaöğretimdeki öğrencilerin hayatındaki dillerin okuma başarısına etkisi: PISA temelli bir araştırma. *Milli Eğitim Dergisi*, *52*(1), 387-412. https://doi.org/10.37669/milliegitim.1309248

Townsend, N., & Foster, C. (2013). Developing and applying a socio-ecological model to the promotion of healthy eating in the school. *Public Health Nutrition*, *16*(6), 1101-1108. https://doi.org/10.1017/S1368980011002655

Tudge, J. R. H., Payir, A., Merçon-Vargas, E., Cao, H., Liang, Y., Li, J., & O'Brien, L. (2016). Still misused after all these years? A reevaluation of the uses of Bronfenbrenner's bioecological theory of human development. *Journal of Family Theory & Review*, *8*(4), 427-445. https://doi.org/10.1111/jftr.12165

Ünal, O. (2020). Eğitim temalı Türk filmlerinde yer alan değerlerin incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi, 18*(39), 107-136. https://doi.org/10.34234/ded.608530

Ünlü, Ş., & Serarslan, M. (2012). Türk sinemasinda köylü-kentli karşılaşması: 'Hakkâri'de Bir Mevsim' ve 'Uzak' filmleri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (27), 217-227. https://izlik.org/JA33AG46GN

Usai, P. C. (1996). Silent cinema 1895-1930: The early years origins and survival. In G. Nowell-Smith (Ed.), *The Oxford History of World Cinema* (pp. 6-12). Oxford University Press.

Uzun, O., & Aytan, T. (2024). A review of the research conducted on the academic listening skills of Turkish teacher candidates. *International Journal of Language Academy*, 12(1), 22-40. https://doi.org/10.29228/ijla.73669

Walburg, V. (2014). Burnout among high school students: A literature review. *Children and Youth Services Review*, (42), 28-33. https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2014.03.020

Wallace, M., & Pocklington, K. (2013). *Managing complex educational change*. Routledge. https://doi.org/10.4324/9781315824567

Walters, J. R. (2008). *Alternative worlds in Hollywood cinema resonance between realms*. Intellect.

Yetimova, S. (2019). Ulusal eğitim meselesine sinemanın gözünden bakmak: Entre Les Murs (Fransa) ve İki Dil Bir Bavul (Türkiye) filmleri üzerine bir karşılaştırma. *OPUS Toplum Araştırmaları Dergisi, 14*(20), 847-877. https://doi.org/10.26466/opus.591147

Yılmaz, H. R. (2011). Yeni gerçekçilik ve Türk sinemasında gerçekçilik (Thesis No. 289597) [Master's thesis, Yeditepe University]. Council of Higher Education National Thesis Center.

Zumbo, B. D. (2015). *Consequences, side effects and the ecology of testing: Keys to considering assessment "In vivo"* [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=0L6Lr2BzuSQ

Zumbo, B. D. (2017). Trending away from routine procedures, toward an ecologically informed In Vivo view of validation practices. *Measurement: Interdisciplinary Research and Perspectives*, *15*(3-4), 137-139. https://doi.org/https://doi.org/10.1080/15366367.2017.1404367

Zumbo, B. D., Liu, Y., Wu, A. D., Shear, B. R., Olvera Astivia, O. L., & Ark, T. K. (2015). A methodology for Zumbo's third generation DIF analyses and the ecology of item responding. *Language Assessment Quarterly*, *12*(1), 136-151. https://doi.org/10.1080/15434303.2014.972559

Züngür, E. (2022). Temel eğitimde güncel sorunlar ve çözüm önerileri. *Kafdağı*, *7*(2), 134-159. https://doi.org/10.51469/kafdagi.1196721